

מכאן הכול צומח – מסע משמעותי בשוני

חוברת למדריך

"מכאן הכול צומח"

מסע משמעותי הינו מיזם של קק"ל ותנועת בינ"ה המיועד ליצוק תוכן משמעותי וערכי לטיולים השנתיים של תלמידי בתי הספר התיכוניים. המסע יכלול פעילות מגוונת הנפרסת על פני שלושה ימים. הוא יעבור בין שבילים, אתרים ומסלולים הנמצאים בסמיכות למרכזי השדה של קק"ל.

רציונל:

המסע המשמעותי נוצר מתוך רצון לקיים תהליך עומק משמעותי עם המשתתפים. תהליך שיתרום לתחושת השייכות שלהם אל העם והמדינה ויעודד אותם לקחת חלק פעיל בעשייה החברתית.

מטרות המסע :

- להוות נקודה משמעותית בתהליך גיבוש זהותם של המשתתפים.
- לעורר תחושת שייכות וזיקה לעם ולארץ
- לעורר את המשתתפים לשאילת שאלות וקיום בירור בנוגע לחיבור שלהם למורשתם ולסביבתם.
- לקיים שיח ערכי מתוך התבוננות ומפגש.
- לעודד את המשתתפים לעשייה חברתית.
- לעודד את המשתתפים למחויבות ואחריות למדינה ולסביבה.

כדי לממש מטרות אלו יתנהל המסע בשני צירי תוכן עיקריים :

- א. **ציר החוויה:** יתבסס על חוויות יוצאות דופן ומעוררות, המאפשרות למשתתפים לצאת ממעגל חיי היומיום שלהם ולהתבונן עליו מחדש.
- ב. **ציר השיח:** יתבסס על מעגלי שיח המבוססים על שאילת שאלות ודיון ערכי עמוק.

לעומת טיול רגיל, שמטרתו היא הכרת תוואי השטח או הנאה של משתתפי מהטיול, במסע המשמעותי המטרה היא המשתתף עצמו והתהליכים העוברים עליו. לפיכך, גם ההדרכות במהלך היום יתוכננו לצורך זה, והזרקור יוסב אל המשתתף ונקודות המפגש שלו עם מורשתו וסביבתו. לצורך כך, הפעילות הקבוצתית תתקיים בקבוצות קטנות של כ-20 תלמידים בלבד. את הקבוצה ילווה לאורך כל המסע איש צוות מבית הספר, המהווה חלק משמעותי ממרקם השיח הנבנה עם התלמידים ויכול להמשיך את התהליך לאחר מכן בבית הספר. כל יום במסע מתחיל עם שחר ונגמר

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

בשעת לילה מאוחרת כאשר המדריך מלווה את הקבוצה לאורך כל הפעילויות. וכל מפגש עם טבע, אדם או מקום יכול להפוך לנקודת שיח ונקודת ציון משמעותית בדרך.

ימי המסע יתקיימו במתכונת אחידה הכוללת: יחידת פתיחה, יחידות הנחייה קצרות לאורך היום, יחידה מרכזית אחת של שעה וחצי ויחידת סיכום. פתיחת היום תתקיים עם הזריחה במעגל סביב המדורה (התפאורה הזו של פתיחת היום משמעותית בכדי לייצר חוויה "שונה" מחוויית הטיול הרגילה אותה מכיר המשתתף). מעגל מסוג זה משדר למשתתף כי הוא הגיע לטיול בסגנון אחר וכך גם עוזרת לו לשנות את גישתו כלפי המסע. מעגל פתיחת היום חושף את השאלות שידונו במהלך היום ומעלה אותם למודעות של המשתתף. במהלך היום יחוו המשתתפים חוויה מרכזית אחת או שתיים לכל היותר. מטרתה של חוויה זו הינה לעורר את השיח בעיבוד שלאחריה ולהביא את השאלות המרכזיות לדיון מעמיק. בסיומו של כל יום, תתקיים יחידת סיכום יום שאוספת את כל התהליכים שהתקיימו לאורך היום ומעניקה להם משנה תוקף. בנוסף, בסיכום היום יכין המדריך את המשתתפים ליום הבא. כל היחידות יתקיימו בישיבה במעגל, גם יחידות ההנחיה הקצרות לאורך המסלול.

לסיכום:

פתיחת יום – התעוררות המשתתפים והשאלה המרכזית.

חוויות מרכזיות – יוצרות שינוי בחשיבה ותורמות לדיון בשאלה המרכזית.

סיכום יום – אוסף את התהליכים ומעניק להם משנה תוקף.

בקובץ המערכים המופיע לפניכם קיים רצף הנחיות המתקיים לאורך שלושת הימים. הדגש בקובץ מערכים זה הינו על שאילת השאלות, הרלבנטיות לחיי החניך וההובלה של התהליך הנבנה בין הימים. ברור כי ישנו ידע רב המשמעותי להדרכה במתווה המסע ואינו כלול בחוברת זו. כמו כן, כל קבוצה העוברת את המסע שונה מקודמתה והמסע נשען רבות על שיקול דעתכם כמדריכים ועל ההתאמה של המערכים לקבוצה הספציפית. תוך שמירה על מטרות היום כמובן.

יום השורש: כי באדם אאמין

רציונל:

בבואנו לקיים שיח אישי הנוגע בשאלות זהות של חברי הקבוצה, חשוב קודם שנייצר אקלים קבוצתי נוח ומוכר, בו יחושו החברים תחושת בטחון לשתף ולהפתח. נשיג אקלים זה על ידי כך שנאפשר להם להכיר האחד את השנייה מזוויות חדשות. לפיכך, ביום זה נשקיע בהתבוננות פנימית שחלקה תהיה מחוברת לשיח הקבוצתי וחלקה תיוותר פנימית, בהתאם ליכולת ולרצון המשתתפים לקחת חלק במסע זה. יום השורש יאפשר למשתתפים שיח על עצמם וזהותם גם במליאה, גם בקבוצות אינטימיות וגם בהדהוד השאלות פנימה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מתוך המפגש עם הטבע, ההיסטוריה, השירה וסיפורי המקרא והתלמוד, נזכה לקחת חלק במסע סביב חיפוש אחר המקום והזהות שלנו כיחידים. אנו נבחן תוך כדי תנועה במרחבים, פנימיים וחיצוניים גם יחד, את שילובם ותפקידם של שני האלמנטים בתהליך החיפוש שלנו – מעיין מפכפך משתנה מול שורשים ועתיקות איתנים. במהלך יום זה ניפגש עם שרידי עתיקות שנותרו יציבים במשך תקופות ארוכות.

מטרות:

- המשתתפים יכירו אחד את השני מזוויות חדשות.
- המשתתפים ישוחחו על נקודות החוזק שלהם.
- המשתתפים ישוחחו על דרכי ההתמודדות האפשרויות עם קושי.
- המשתתפים יחשבו מה הם שורשיהם האישיים.

יום זה הוא היום הראשון של המסע בו מתחיל התהליך ובו נרקם הקשר בין המדריך לקבוצה ובינם לבין עצמם. חשוב לדעת כי ייתכן שהמשתתפים מכירים זה את זה אך לבטח לא היו אף פעם קבוצה בפני עצמה ולכן יש להתייחס ביום זה גם לגיבוש הקבוצתי ביניהם ולהיכרות המשמעותית המתגבשת. היום שיפתח את המסע יהיה יום שכולו מסע בשטח והתמודדות עם מסלול אתגרי. יום זה משמעותי ליצירת הניתוק מהמסכים ומשגרת יומם של המשתתפים כדי שיוכלו לאפשר לתהליכים חדשים להתרחש. מן הרגע הראשון ירגישו המשתתפים שהגיעו למקום מיוחד שבו אכפת לנו מהם וממחשבותיהם ואנו רוצים לשמוע אותם. מתוך ההתמודדות עם המסלול יבואו לידי ביטוי הכוחות הטמונים במשתתפים. המסלול יהיה כר לשיח על התמודדות וכוחות אישיים ופנימיים. כמו כן מהווה יום זה שלב ראשון בחיבור לשורשים שלנו כעם וכאזרחים במדינה – "אהבת המולדת, רגש טבעי הוא בלב בני הארץ. אך מולדת אינה מתמצית בהווי חברתי ומדיני. ראשית כל הרי היא – ארץ. אינך יודעה עד שלא עברת בה ברגל" (מנשה הראל).

המסלול יצאה מבית חנניה <טחנת הקמח> נחל תנינים <חוטם הכרמל> מנצור אל עקב <עין צור> מרכז שדה שוני.

מבנה היום הינו:

פתיחה והיכרות – בית חנניה- **חובה**

יחידת שטח – טחנת הקמח

יחידת שטח – נחל תנינים (ODT) חצית הנחל על גבי פלציב

בסוף העלייה - התמודדות עם קושי - גדר כבשה ואיש עם בעיה

יחידת שטח - מנצור אל עקב

תצפית מתבוננת - חוטם הכרמל - **חובה**

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הליכה שקטה מחוטם הכרמל לכיוון מנצור אל עקד

יחידת שטח- מהם שורשים

יחידת שטח - בור, באר ומעין - עין צור

יחידה מרכזית – השורשים שלי - **חובה**

סיכום יום- **חובה**

המסלול של היום הראשון מתחיל בבית חנניה. במקום זה נוכל לקיים את יחידת הפתיחה.

פתיחה והיכרות:

ליחידת הפתיחה שתי מטרות. הראשונה, לשים אבן יסוד משמעותית ראשונה ולהסביר למשתתפים במעשים ולא במילים לאיזה סוג טיול הם הגיעו על ידי יצירת היכרות משמעותית בין המשתתפים. המטרה השנייה הינה להפיג חששות ולפתוח באווירה נעימה. לפיכך ביחידה זו נבחר לשחק משחק היכרות כיפי אך בעל עומק מסוים. חשוב מאד שנערוך סבב שמות ונתאמץ לזכור את כל שמות התלמידים כבר ביום הראשון. כשמשתתף יודע שזוכרים את שמו אנו משדרים לו כי אכפת לנו ממנו ואנחנו מקשיבים לדבריו.

סבב שמות: נערוך סבב שמות בו כל אחד יאמר את שמו אך גם יוסיף אמירה משמעותית יותר. נניח, כל אחד יאמר את שמו ויסביר את משמעות השם שלו או לחילופין מה שם החיבה החביב עליו. ניתן גם לעשות סבב בו כל אחד יאמר את שמו ומה הוא היה רוצה שיקרה במסע או מה הוא לא רוצה שיקרה וכד. ניתן לערוך את הסבב לפני המשחק או לאחריו, לשיקול דעתו של המנחה.

אפשרויות למשחקי פתיחה:

הרוח נושבת – כולם יושבים במעגל, אחד מן המשתתפים עומד באמצע ואומר "הרוח נושבת על כל מי שיש לו נעליים שחורות" וכל מי שיש לו נעלים צריך לקום ולהחליף מקום. האחרון שנשאר עומד הוא זה שיכריז בפעם הבאה. משחק זה מאפשר התחממות איטית שכן אפשר להתחיל במשפטים סתמיים ומצחיקים ("כל מי שלא ברור לו למה נסענו כל הלילה) ואז להמשיך למשפטים עמוקים יותר. "כל מי שיש לו שני אחים" – "כל מי שרב פעם אחת לפחות עם ההורים שלו" – "כל מי שאכפת לו מכך שהוא יהודי" – "כל מי שלא בטוח שתמיד הוא רוצה לחיות בארץ" – "כל מי שלא תמיד בטוח בעצמו" ועוד ועוד.

אף פעם לא... – במשחק זה אחד המשתתפים שנבחר מראש צריך לפתוח ולומר משהו שהוא מעולם לא עשה כמו "אף פעם לא טסתי במטוס" ואז כל מי שכן עשה זאת מקבל נקודה / מקבל איזושהי עוגיה או חטיף / צריך לשתות מים מהבקבוק שלו. ואפשר כמובן לעצור ולספר במילה או שתיים על ההתנסות. ואז מי שכן עשה את הדבר ממשיך ואומר משפטי "אף פעם לא..."

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אמת ושקר – במשחק זה כל משתתף צריך לומר על עצמו שני משפטים, דברים שילדי הקבוצה לאו דווקא יודעים עליו. אחד המשפטים הינו אמת והשני שקר. שאר המשתתפים צריכים לנחש איזה מהמשפטים היה משפט אמת ואיזה היה משפט שקר.

אקווריום – במשחק זה מסדרים את הקבוצה במעגל פנימי וחיצוני, כך שלכל אחד יש בן זוג. המנחה מגדיר נושא או שאלה נניח כמו "איזה מספר אני בין האחים במשפחה?" – "מה אנחנו אוהבים לעשות בשבת?" – "מה אני אוהב לעשות בזמני הפנוי?" וכד. כל זוג משוחח על השאלה ואז בשאלה הבאה כל אנשי המעגל הפנימי זזים כך שהזוגות מתחלפים ואנו יושבים לשיחה עם בני זוג אחרים. כך עד סוף הסבב. היתרון במשחק זה הינה שהוא מאפשר היכרות ושיחה אינטימית. החיסרון הוא שאין שיח כללי של הקבוצה.

בתום המשחק ניתן לומר למשתתפים כי שמחנו לשמוע אותם ולהכיר היכרות ראשונית. כעת אנחנו יוצאים למסע של שלושה ימים יחד. מסע בשבילי הארץ ומסע בשבילי הנפש שלנו. במסע הזה חשוב לנו לשמוע אותם. מה חשוב להם, מה יש להם להגיד על כל הנושאים שנפגוש בדרך. אנחנו יושבים במעגל בשונה מהכיתה או בטיול רגיל בכוונה תחילה. כי במעגל כל המשתתפים ואף המנחה נמצאים במרחק שווה מנקודת האמצע. בכך אנו רוצים לומר כי מבחינתנו כולנו נוביל את המסע הזה יחד כקבוצה. הדעות של כל המשתתפים חשובות לנו ואנו מעניינים לשמוע מה יש להם לומר. יש לכל אחד ואחד מהמשתתפים השפעה משמעותית על אופן התנהלות שלנו כקבוצה. בסוף יחידה זו נחלק למשתתפים מחברות מסע, מחברות שילוו אותם ואותנו לאורך המסע ובהם יוכלו לכתוב את הגיגיהם. כדאי מאוד לכתוב לכל אחד הקדשה בפתח המחברת כדי שהיא תהיה להם חשובה ולא יזרקו אותה. וכמו כן, לומר להם שבסוף המסע כולם יכתבו אחד לשני במחברות אז כדאי להם לשמור אותה. **נשאל:**

- מה זה "מסע" בעיניכם?
- מה המילה הזו מעוררת בכם?
- איך מרגישים כשיוצאים למסע?

נעביר בין המשתתפים דפים ונבקש מהם לכתוב דבר אחד שהיו רוצים שיקרה להם במסע. לקפל, לכתוב את שמם ולהכניס לבקבוק הציפיות. את הבקבוק הזה נפתח ביום האחרון למסע.

יחידת שטח – טחנת קמח

נעמוד עם התלמידים מול טחנת הקמח ונשאל אותם מה אנחנו רואים מולנו? נאסוף תשובות מהתלמידים ונסביר כי זו טחנת קמח עתיקה. למה היא דווקא פה? טחנת הקמח היא בעצם מתקן טכנולוגי עתיק. עדות ליכולת של בני אדם להתבונן על הטבע כבר בימי קדם ולחשוב כיצד הם יכולים להיעזר בו ולהשתמש במשאבי הטבע לטובת צרכיהם. למים יש כוח. מים

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

יכולים ליצור תנועה ולכן השתמשו בכוחם של המים בנחלים בארץ כדי לשפר את עבודת האדמה.
כדי לטחון קמח. נערוך עם התלמידים דיון קצר:

- מה דעתכם על האופן בו בני האדם משתמשים בטבע?
- האם אתם רואים לעיתים שימוש עודף בטבע? איך אפשר להבדיל בין שימוש מתאים לזוה שפוגע בטבע?

טחנות הקמח הם עדות לנחישות של בני האדם להתמודד עם המציאות שסביבם. איש שהיה חי בישראל לפני אלפי שנים הוא רבי עקיבא. מספרים על רבי עקיבא שהוא לא למד לקרוא ולכתוב עד גיל ארבעים והיה רועה צאן פשוט. יום אחד כשישב במערה שלו ראה אבן שיש בה חור, הוא ניסה להבין איך נוצר החור הזה. הביט מעליו וראה שבתקרת המערה יש חור קטן ודרכו נוטפים מים. אם מים שהם דבר כל כך עדין מצליחים לשחוק את האבן וליצור בה חור כנראה שגם אני מסוגל ללמוד הוא אמר לעצמו ומיד התחיל בתהליך הלימוד. רבי עקיבא, המים וטחנת הקמח מלמדים אותנו שאפשר להצליח לשנות את המציאות. עם רעיונות גדולים, התמדה והרבה נחישות. לפני שנעזוב את טחנת הקמח ועכשיו אחרי שהכרנו אותה יותר לעמוק נבקש מהתלמידים שייתנו שם חדש לטחנה. שם שמבטא את התהליך האנושי המיוחד שהיא אוצרת בתוכה. למשל: טחנת הנחישות. טחנת העצמאות ועוד.

סיפורו של רבי עקיבא על פי ספר האגדה.

מה היתה תחלתו של ר' עקיבא?
אָמְרוּ: בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה וְלֹא שָׁנָה כָּלוּם.
פָּעַם אַחַת הָיָה עוֹמֵד עַל פִּי הַבְּאֵר בְּלֵד,
אָמַר: מִי חָקַק אֶבֶן זֶה?
אָמְרוּ לוֹ: עָקִיבָא, אֵי אִתָּה קוֹרָא "אַבְנִים שְׁחָקוּ מֵיִם" איוב יד, יט – הַמִּים, שְׁנוּפְלִים
עָלֶיהָ תִּדְרִי בְּכָל יוֹם.
אָמַר ר' עָקִיבָא: וְכִי לִבִּי קָשָׁה מִהָאֶבֶן? אֵלֶּךְ וְאֶלְמַד פֶּרֶשָׁה אַחַת מִן הַתּוֹרָה.

סיפורו של רבי עקיבא לילדים מעובד על ידי שוהם סמיט

עקיבא הקטן היה רועה עזים. אף שהיה רק ילד, כבר היה רועה מעולה ומנוסה. הוא נדע להוביל את העדר בשבילי הקרים ומעולם לא טעה בדרך, הוא נדע לחלל מנגינות נפלאות בחליל הרועים ונדע לטפל בגידים הרפים.
אבל דבר אחד הוא לא נדע – לקרוא.
משפחתו הייתה ענייה, ובמקום ללמוד כמו חבריו, נאלץ עקיבא לעזור לאביו הרועה. אין דבר, ניהם את עצמו, אני אוהב להיות רועה. אני אוהב להוליך את העדר בשבילי הקרים, להביט בנוף היפה, לחשוב מחשבות, לחלל בחליל, לטפל בגידים הרפים.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ובכל זאת, לפעמים, לפני שנרדם, היה מביט אל תוך החושך וחושב: אילו רק ידעתי קרוא וכתוב הייתי מאושר. אז יכול הייתי לא רק לחשוב את מחשבותי אלא גם לכתוב אותן, שלא יישכחו. ומלבד זאת, הייתי קורא דברים שכתבו אחרים, נהנה ומחכים. יום יבוא, אמר עקיבא בלבו, ואלמד לקרוא.

הימים חלפו ועקיבא לא מצא פנאי ללמוד. בן ארבעים היה ולא ידע צורת אות. מאוחר מדי, חשב אדם בגילי קשה לו ללמוד דברים חדשים. כעת, אפילו אם אחליט ללמוד לקרוא, אני חושש שלא אצליח.

ונהנה יום אחד הגיע עקיבא עם עדרו אל באר מים. הוא מיהר לגשת אל הבאר ולדלות ממנה מים לעזים הצמאות.

אז ראה דבר מוזר.

עקיבא כבר ראה בארות רבות, אך הפעם, לראשונה בחייו, הבחין בסימנים עמוקים חרותם בדפנותיה.

עקיבא אדם סקרן היה, והמראה עורר בו מחשבות. מעניין מאוד, חשב, מי יכול היה לחרות את הסימנים באבן? בודאי לא בני אדם, שהרי הבאר עמוקה... ואולי זהו בעל חיים? עקיבא חשב וחשב ותשובה לא מצא.

אלך אל בית המדרש, חשב. שם לומדים, ושם אולי אמצא אדם מלומד שיסביר לי מה פשר הסימנים. פנה עקיבא אל בית המדרש ומצא מלומד. שאלו את השאלה, וזה ענה מיד: "הרי זה ברור! המים שבבאר הם ששחקו את האבן וחרתו בה חריצים."

"מים יכולים לחרוץ באבן הקשה?" תמה עקיבא. "הרי זה בלתי אפשרי."

"הדבר לא קרה ביום אחד אלא לאט-לאט," ענה המלומד, "במשך שנים רבות."

עקיבא הביט במלומד בהתפעלות. "אתה חכם מאוד!" אמר לו.

"תודה לך," אמר המלומד, "אך חשוב שתדע, את התשובה קראתי בספר. בתנ"ך כתוב: אבנים

שחקו מים. אילו היית יודע לקרוא, גם אתה היית יודע זאת..."

השפיל עקיבא ראשו כי התבייש שאינו יודע לקרוא, והמלומד הלך לדרכו.

עקיבא חזר אל הבאר. הוא התבונן בסימנים שבאבן ומלמל: "אבנים שחקו מים, אבנים שחקו מים!" ולפתע אורו עיניו: "אם המים יכולים להיות עקשניים ולחרות באבן הקשה, גם אני יכול להצליח ללמוד. והרי אני אטום כמו אבן. אלמד לאט-לאט, אות ועוד אות, ולאחר מכן את התורה כולה. עם הזמן, כמו באבן, גם בי ייחרת הידע."

ואמנם עקיבא הלך ללמוד והיה לתלמיד מעולה. לא חלפו שנים רבות והוא היה למוֹרָה ולרב גדול, ולימד אלפי תלמידים.

נחל תנינים:

אנחנו עומדים כעת מול נחל שנקרא נחל תנינים. מי יכול לחשוב למה קוראים לו ככה? פעם, עד לפני מאה שנה בערך היו תנינים בנחל הזה. הם חיו כאן ולכן קראו לנחל בשמו. אחד השמות העתיקים של הנחל הוא "קרוקודיליון" זה שם שמזכיר פליניוס הזקן, חוקר ומפקד צבא רומאי בספרו "תולדות הטבע". אפשר לשים לב שזהו לא אזור שיש בו הרבה נחלים כמו בצפון למשל. בגלל

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

זה הנחל שלפנינו ייחודי וחשוב עוד יותר. הוא לא נמצא בעמק בין הרים גבוהים, במקום לא נגיש. אפשר להגיע אליו בקלות וגם לצאת ממנו בקלות כך שהוא מקור מים מצוין ליישובים עתיקים סביבו וגם, לתנינים...

בהמשך ליחידה הקודמת ניתן להסביר על שימושים נוספים של הנחל. בני האדם זקוקים למים ולנחל הזה ולכן נבנה על הנחל סכר מהתקופה הרומית ובאמצעות אמת מים העבירו מים מכאן למקומות נוספים כמו למשל קיסריה.

מדהים לחשוב על כך שהנחל נמצא כאן כבר אלפי שנים, בני האדם ותקופות השנה השתנו סביבו. החיות שנמצאות בו השתנו מאד אבל הוא עדיין כאן. אולי בימי קדם אפילו היו כאן ממותות או פילי ענק ואריות ששתו ממימי הנחל. אהוד מנור שהיה גר בבנימינה בה נהיה ביום האחרון כתב שיר על הנחל. שיר שמתאר את הזיכרונות שלו ושואל אם הנחל זוכר את הדברים שהיו בו אפילו שכעת הכל השתנה כל כך.

נחל תנינים / אהוד מנור

שוב אני כאן לידך
ושוב הולם ליבי איתך,
אך איפה הם כולם,
אותם ילדי השמש?
הסירות כולן טבעו
וחברי כולם נסעו,
גשרון העץ שהתמוטט
עוד מטייל בין שתי גדותיך.

התזכור את השמיים
שטיילו על פני המים,
את הכוכבים שרחצו בין קני הסוף?
התזכור שירי ירח
וחצב בודד פורח,
את המחצבה שהתעטפה באור כסוף?

צליל מוכר קולטות אוזני,
אני עוצם את שתי עיני,
לאן הם נעלמו, פעמוני הכסף?
כשהיתה כאן מדורה,

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עלה עשן, עלתה שירה,
ובאחת אחר חצות,
זוכר, גילינו את החושך.

התזכור את השמיים...

הכרמל ניצב איתן,
ירוק צבעו של התלתן,
מימין לעולם זורמים (זורמים) בנחת.
גם היום כמו אתמול
ימינה כביש ועץ משמאל,
ורק עיניים אחרות
אני רואה בתוך המים.

במים יש עוד אתגר שצריך להתגבר עליו, צריך לחצות לצד השני. תדמינו שאתם חיים בתקופה עתיקה, אין גשר בכל מקום. הגעתם מדרך רחוקה ואתם צריכים להגיע למחנה הלילה שלכם בשוני. איך עוברים לצד השני? בתלמוד כשמתארים מה הורים צריכים ללמד את ילדיהם כותבים שצריך ללמד אותם מקצוע, קריאה, כתיבה וגם... לשוט בנהר! כי אם לא ילמדו אותם לשוט הם עולים לטבוע או לעולם לא להצליח להתקדם בדרכם. לכן הם צריכים לדעת להתמודד עם אתגר השיחה במים. עם היכולת לנוע בתוכם.

אנחנו ננסה להתמודד עם האתגר הזה עכשיו יחד. המדריך יעבור לצד השני ויעניק לתלמידים פרק זמן מסוים שבו הם יצטרכו לחצות יחד לצד השני על גבי מזרני פלצב. חשוב מאד, לטובת הגיבוש הקבוצתי לא לעשות תחרות בין תלמידים בקבוצה אלא כולם יחד בתחרות נגד הזמן. אפשר אפילו לחצות את הנחל כמה פעמים עד שיצליחו ויעמדו במשימה. אפשר לתת להם זמן התארגנות לפני המשימה, שיחלקו תפקידים, שיחשבו איך הם עושים את זה הכי מהר. וקבוצה שהצליחה בקלות אפשר להוסיף לה אתגר להצליח בפחות זמן וכד. זו הזדמנות פז לגיבוש קבוצתי משמעותי. וגם דרך להתרענן לפני העלייה לחוטם הכרמל.

יחידת שטח - בסיום העלייה – גדר כבשה ואיש עם בעיה

לאחר שחוונו יחד את חציית הנחל נשים פעמינו לכיוון חוטם הכרמל. הדרך לשם תלולה, לאחר העלייה נעצור כדי לדבר עם החניכים על התמודדות עם קושי לאחר שהתמודדנו עם העלייה. בין הנחל לנקודת העצירה הזו אפשר לחבר עם חבל את התיקים של התלמידים ולעשות תרגיל של הליכה קבוצתית. המשימות המשותפות גם מגבשות וגם מעלות את הקשיים שאיתם צריך

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

להתמודד ויכולים להפוך להיות קרקע לשיחה מצמיחה. הפיכת העלייה למשימה מגבשת תחבר אותנו בהמשך המסע.

בסיפור זה מופיעות כבשים המתמודדות עם בעיה באופנים שונים. בעיבוד והאיסוף לא נרצה להתמקד בשונות בניהן אלא באופן ההתמודדות איתו מזדהה כל משתתף. ברווח וההפסד. בתחושותיו האישיות כלפי אסטרטגיה זו וכד.

לאיש אחד קטן
הייתה בעיה אחת גדולה.
גלל שעבד כל הימים -חשב עליה כל הלילות.
חשב כל כך הרבה - עד שלא הצליח להירדם.
כך שבעצם היו לו -שתי בעיות.
אבל לפחות לאחת הבעיות הייתה לו דרך לפתרון,
כי הוא ידע שאומרים שהשיטה הכי טובה
להירדם - היא לספור כבשים.

למרות שהוא עצמו עוד לא ניסה את הדרך הזו,
החליט שזו ההזדמנות לנסות.
בהתחלה הכבשים הסתובבו לו סתם בחדר
בלי שום כיוון ומטרה,
והיה מאוד קשה לספור אותן.

אז הוא החליט להציב להן גדר,
באמצע החדר,
ופשוט לספור אותן כשהן עוברות אותה.
הוא הזמין אותן לעבור את הגדר, מאוד בנימוס,
למרות שבעצם לא הייתה להן ברירה אחרת.

עכשיו גם לכבשים הייתה בעיה.
הן התחילו לעבור את הגדר -
אחת אחת,
ולמרות שכל כבשה נראתה בדיוק אותו-דבר,
והגדר נשארה אותה גדר,
כל כבשה עברה אותה בצורה אחרת....

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

בשלב זה נפסיק להקריא את הסיפור ונבקש מהמשתתפים להתבונן על התמונות ועל הדרכים השונות בהן פתרו הכבשים את הבעיה. ישנם משתתפים רבים אשר התמונות נותנות להם נקודת התייחסות ממנה קל יותר להתחיל את השיח. נערוך דיון:

- באיזו דרך בחרה כל כבשה לפתור את הבעיה?
- עם איזו כבשה הזדהיתם במיוחד ומדוע?
- לאיזו כבשה הייתם רוצים להידמות? הסבירו.
- איזו כבשה נהגה נכון ביותר לדעתכם ומדוע?
- מאיזו כבשה התרשמתם במיוחד ומדוע?
- הביאו דוגמאות למצבים בהם אנו נוהגים להתמודד עם בעיות כמו הכבשים.
- אתם רועי צאן. אילו עצות הייתם נותנים לכבשים בהתמודדות עם הבעיה?

יחידת שטח - מהם שורשים?

שורשים במבט אישי –

ביום הראשון חשוב לנו להעצים את ההיכרות העמוקה בין התלמידים גם אם הם מכירים טוב זה את זה. ביחידה הזו אפשר לבקש מכל חניך שיספר משהו על השורשים שלו. אפשר לעשות משחק בו חניך קם במעגל ומספר דברים על השורשים שלו, המשפחה שלו, המקום שממנו הוא מגיע, הבית שלו. ואז ברגע שיש משהו אחר שמתחבר לסיפור הוא יכול להגיד "איזה קטע גם אני" ולהחליף אותו ולספר על עצמו עד שחניך נוסף ימצא נקודת חיבור. למשל – "אני אילה, יש לי ארבעה אחים, סבא וסבתא שלי עלו ממצרים" ואז חניך אחר "איזה קטע, גם סבא וסבתא שלי הגיעו לארץ, הם הגיעו מפולין, יש לי שני אחים, אני גרה רק עם אמא שלי" – "איזה קטע גם ההורים שלי גרושים..." וכד.

לאחר מכן נפנה לאחד העצים בסביבה, נתיישב בצלו של העץ ולפני שנפתח בהסברים אודותיו, ננסה ללמוד את תכונותיו וסיפורו דרך מראהו:

- בן כמה לדעתכם אותו העץ תחתיו אנו יושבים?
- אילו פירות יש לו?
- מה משדר גזעו?
- במה ייחודי מראהו?
- האם אנו רואים את סך כולו או שמא יש לו המשך המוסתר מן העין?
- היכן הוא ממוקם ביחס לשאר האלונים?
- האם הוא מזכיר לי משהו או משהו?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

לאחר מכן, נערוך עם המשתתפים סבב אסוציאציות על המילה שורש או שורשים. הכלל המשמעותי בסבב הוא שאסור לחזור על אסוציאציה שכבר נאמרה. ניתן לעשות גם שניים ושלושה סבבים וכך לאט לאט מתגלות משמעויות חבויות ומחשבות עמוקות בנוגע לשורשים.

מבחינה בוטנית, שורש הוא איבר הקיים אצל צמחי זרע וחלק מהשרכים. השורש מתפתח לרוב מתחת לפני הקרקע ומשמש לעגינת הצמח בקרקע, וכן לספיגת מים וחומרים אי אורגניים. תפקידו של השורש בצמח לא מסתיים באספקת מים ומינרלים מן הסביבה. בנוסף, השורש יכול לשמש לאגירת מזון, לאורור, לרבייה אל-זוויגית וכמובן, לאחד מתפקידיו הראשונים של השורש - אחיזה וחיבור של הצמח לקרקע.

מעניין לדעת כי לצמחים שורשים שונים מאד זה מזה. ממש כפי שבני האדם שונים זה מזה באסטרטגיות ההתמודדות שלהם. לפריסת השורשים בקרקע אין קשר למראה החיצוני של העץ. פריסת השורשים נקבעת לפי סוג הצמח וגם לפי האופן בו הוא מחפש אחר מים. לדוגמה צמחים הגדלים באזורים צחיחים כמו אלה ואלון מגדלים, מיד עם נביטתם, שורש שיפודי עמוק שנפחו גדול בהרבה ביחס לנוף. זאת כדי להתכונן מהר לתנאי הקיץ השחונים, בהם הרטיבות רק בעומק הקרקע. כלומר השורשים, שמוסתרם מעינינו, יכולים להיות אף גדולים בהרבה מהעץ שמצוי מעל פני הקרקע והם אלו שמחזיקים את העץ ושומרים על חיותו.

לאחר מכן נקרא את אחד מהטקסטים הבאים ולאחר מכן נערוך דיון עם התלמידים:

עץ האלון / אמנון להב
יש באלון איזה סכוי לשיבה טובה.
יש בו תקנה.
יש בו נעורים חדשים עם הלבלוב, כל שנה, כל שנה.
לא יוכלו לו האש והגזם, הקוצץ והמברא,
הוא את כלם כבר ראה, ועוד יראה.

הרש"ר הירש המתאר את חשיבותם של השורשים:

תקומתו של העץ איננה מושרשת בענפים ובעלים ובפירות המפוארים – אלא בשורשיו, שהם מחזקים במקום אשר הרוחות והסערות לא תגענה שמה. הם מתחזקים על מקור מים חיים של התחדשות. העץ איננו דואג בזמן שהסערות תופסות אותו, מנענעות אותו כופפות אותו – הוא לא נע ולא זע ממקומו, וכל זמן שהוא לא נעקר ממקומו, היה תהיה לו תקומה! רש"ר הירש, במעגלי השנה, ט"ו בשבט

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

או לחלופין את סיפור ביקורו של צ'רצ'יל בתל אביב:
סיפור ידוע ומלא לקחים הוא סיפור ביקורו של צ'רצ'יל בתל-אביב, בראשית שנות העשרים. מכיוון שלא היו עצים של ממש בעיר הצעירה, ואין לקבל שר מושבים בלי שדרה מתקבלת על הדעת, "נטעו" לכבודו אבות העיר שדרת ענפים. באה הרוח ונעקרה השדרה החגיגית. כשעבר צ'רצ'יל במקום וראה את הענפים העקורים, אמר: "העיקר הם השורשים".
[מתוך: "התשמע קולי" מאת: מוקי צור]

יחידת שטח - תצפית מתבוננת - חוטם הכרמל

נדבר מאד משמעותי ביציאה שלנו אל הטבע הינה החיבור בין מה שמתגלה לעינינו במסלול (המראות, הנופים והצמחים) לבין השיח האישי והבינאישי שלנו. אחד הכלים המשמעותיים להבנת נדבך זה הינה התצפית המתבוננת. תצפית בדרך כלל מתנהלת באופן כזה שהמדריך עומד ומסביר למשתתפים היכן הם נמצאים ומה הם רואים לפנייהם. במסע משמעותי נרצה לשנות את אופי התצפית ולהפוך את המשתתפים לפעילים יותר. כאשר נגיע לנקודת התצפית נעמוד כולנו בשורה או חצי עיגול באופן בו כולנו כקבוצה יכולים לראות את הנוף. נפתח בהסבר קצרצר על המקום בו אנו עומדים. כעת נשאל את המשתתפים מה הם רואים מולם ויחד איתם נגלה את אט את כל העומד מולם. נבחר להתמקד רק בדבר אחד או שניים הבולטים בתצפית ולא נעמיס באינפורמציה. לדוגמא

משתתפת: אני רואה גדר

מנחה: מצוין, מי עוד רואה את הגדר? למה לדעתכם היא משמשת? מה יש משני צדיה? בין מה למה היא מפרידה? וכד'.

יחידת שטח – מנצור אל עקב

בחורבת עקב מצויים שרידים מבית אחוזה מתקופת הבית השני. בית האחוזה ננטש בימי המרד ברומאים (66–70 לסה"נ). נראה כי בעל האחוזה היה אדם עשיר כיוון שהאחוזה רחבת ידיים. האתר יושב מחדש בתקופה הביזנטית. סמוך לשער הכניסה נמצא בור מים גדול ששימש את יושבי בית האחוזה, ומאוחר יותר גם את יושבי הווילה הביזנטית. בבור נאגרו מי גשמים שנוקזו מהגגות ומהחצר. אפשר להראות לתלמידים את הבור לקראת השיח שלנו ביחידה הבאה על בור באר ומעיין.

אפשר לחשוב על בני האדם שהיו פה, על ההתמודדויות שעמדו מולם ועל הכוחות העצומים שהיו להם לבנות את המקום פעם אחר פעם וליצור בו את חייהם.

אחרי שהתבוננו על המרחב והסברנו לתלמידים מה הם רואים למולם בקצרה, נבקש מכל התלמידים להסתכל על הנוף ולמצוא נקודה אחת שמתארת בעיניהם אתגר. נקודה אחת שנראית להם כמו אתגר שצריך לצלוח אותו. כמו קושי שצריך לעבור עליו ולהתמודד איתו. אחר כך נבקש שכל אחד יצייר את הנקודה הזו במחברת המסע שלו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עכשיו יש שתי אפשרויות, או שנעשה סבב בו כל אחד יספר או שנחלק אותם לספר בזוגות או בקבוצות קטנות מה בחרו או ציירו, בכל מקרה, הנושא של הקושי האתגר וההתמודדות ימשיך איתנו ליחידה הבאה שנעביר בעין צור. כלומר ביחידה זו אנחנו פותחים את הנושא אבל לא ממצים אותו עד הסוף.

הליכה שקטה – מחוטם הכרמל ועד מנצור אל עקד

"אמר החכם: יכול אדם להרחיב דרך, אבל אין דרך מרחיבה אדם" (מאמרות, קונפוציוס פרק 15, כ"ח).

ניתן גם לקרוא את – *הריני מסתכל באילן/מרטין בובר* (נספחים).

במהלך המסלול נזמין את חברי הקבוצה להליכה שקטה בדרך במשך 20 דק', אך טרם היציאה אליה, נבקש מהם לנסות להפעיל את חושיהם היטב, להתבונן, להריח ולספוג מראות חדשים במהלכה, להביט בדרך אחרת על סביבותיהם – להקשיב לצעדיהם ולנסות לצעוד בדרך בפסיעות חדשות.

התמודדות עם קושי – בור, באר ומעיין - עין צור

קיימות שלוש אפשרויות של מאגרי מים בעולם הקדום שלפני המצאת הברז:

אפשרות ראשונה היא **המעין** שנוצר מהתפרצות של מי תהום אל פני השטח בצורה טבעית לחלוטין, ללא גבולות וללא מסגרת אנושית. האפשרות השנייה היא **בור מים** - יצירה אנושית לחלוטין שמטרתה איסוף של מי הגשמים ואגירתם בבור מלאכותי. בורות אלו נחצבו לרוב בסלע קירטון שהוא רך ונוח לחציבה. וכמו כן היו הבורות מצופים בשכבה של טיח. ואילו האפשרות השלישית הינה **באר** - חציבה אנושית בקרקע המאפשרת דלייה של מי תהום. כלומר, מעשה אנושי, מסודר ומאורגן היוזם ופועל בכדי להגיע אל מי התהום. מעשה שאינו מחכה לפריצתם של מי התהום במקום או בזמן מסוים אלא פועל בתוך המציאות ומוצא דרך להגיע אל המים הללו. לעומתם, נביעת המעיין הינה תופעה טבעית לחלוטין שאיננה מצויה בשליטת בני האדם. ההתפרצות מונעת מכוחות טבעיים בלבד ואינה מבוקרת או מסודרת.

כבני אדם עומדות בפנינו שלוש האפשרויות הללו להתמודדות עם החיים. האחת היא התמודדות נוסח מעיין, לשבת ולחכות שהטבע יעשה את שלו וליהנות ממה שיש, כך או כך. (מעניינת בהקשר זה האפשרות של מעיין נובע שבני האדם יצרו סביבו בריכה אנושית וגידרו אותו, אולי בכדי למקסם את יכולותיו ואת ההנאה ממנו). השנייה, התמודדות נוסח הבור, למצוא דרך לאגם משאבים, לאסוף מים מהסביבה ומהאבנים שמסביב בכדי לקיים את עצמי ובעצם, להיעזר בסביבה ובחברה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שסביבי. (כמו הפתגם - אין הבור מתמלא מחולייתו - הבור אינו יכול להתמלא ממי גשמים הנכנסים ישירות אל פתח הבור, האבן הנקובה המונחת על פתח הבור נקראת "חוליה", אלא ממי גשם הזורמים על פני הסלע ומתנקזים בתעלות אל בור שיקוע הצמוד לפתח הבור וממנו אל תוך הבור). השלישית והאחרונה הינה התמודדות נוסח הבאר על פיה האדם יוצר ומגלה, מחפש את דרכו במציאות שנמצאת למולו אך גם לא מפחד לעשות מעשה, לחפור מתחת לפני השטח, לגלות אוצרים הטמונים בו ובטבע ולעשות בהם שימוש. ובעצם מחברת הבאר בין העולם הפנימי והנסתר שמתחת לפני האדמה לעולם החיצוני והגלוי לכולנו.

לסיום, נשלח את המשתתפים להמשך המסלול עם המחשבה - כיצד הם מתמודדים לרוב עם אירועים בחייהם, התמודדות נוסח - באר, בור או שמא מעיין? או לחילופין, ייתכן שאלה בעצם אסטרטגיות התמודדות שונות המתאימות לסיטואציות שונות. נוכל לשלוח את המשתתפים לחשב מתי הם נתקלו בסיטואציה שבה התמודדו נוסח באר, מתי בור ומתי מעיין. במידה ויש זמן, ניתן לשבת בקבוצות קטנות ולשתף בסיפורי ההתמודדות. אפשר שכל ה"מעיין" ישבו יחד בקבוצה אחת. קבוצה אחרת תהווה את ה"בורות" וכד..

השורשים שלי – יחידה מרכזית

משחק פתיחה – "מי אני?" – המשתתפים מסתובבים בשטח שהוגדר על ידי המדריך, כאשר המנחה מוחא כף. כל משתתף צריך לעמוד מול משתתף אחר ולענות על השאלה מי אני. עושים זאת שלוש פעמים ובכל פעם צריך לענות תשובה אחרת, אסור לחזור על אותה תשובה פעמיים.

בסופו של המשחק נשאל:

- האם עניתם בקלות על השאלה?
- האם הייתה להם התלבטות בתשובות? ננסה לעמוד על סוגיית המבוכה נוכח השאלה והקושי בהגדרה. נשמע קצת אילו תשובות שונות אלו, כיצד בחרו להגיד עצמם.
- מתי היה קל יותר ומתי קשה יותר?
- מדוע קשה לנו לומר מי אנחנו. ממה מורכבת התשובה?

"מי אנחנו?" זו שאלה גדולה ועמוקה. היום כשפגשנו צמחים ועצים ניסינו לרדת אל שורשיהם בכדי להכיר אותם. ידועה האמרה – "כי האדם עץ השדה" (דברים, כ, יט). ובכן, אם האדם עץ השדה, נעבור כעת ללמוד על שורשיו של האדם, ננסה לחשוב מהם וכיצד הם משפיעים על חיינו. ביחידה זו ננסה לרדת אל השורש שלנו ולבחון האם הדבר יקל על מציאת תשובה לשאלה זו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ראשית נשאל מהם שורשי של האדם? בכדי לענות על שאלה זו נפנה ללימוד קצרצר של טקסט ממסכת אבות המתאר את שורשי של האדם בעיני חכמי המשנה. מסכת אבות הינה ספר פילוסופיה יהודי ובה אמירות הגותיות המיוחסות לחכמי המשנה:

הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה?
לאילן שענפיו מרבין ושרשי מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו.
אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה?
לאילן שענפיו מעטין ושרשי מרבין,
שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו,
שנאמר (ירמיה פרק יז פסוק ח), והיה בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשי
ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:
מסכת אבות פרק ג משנה יז

- מהם שורשי האדם על פי המשנה במסכת אבות?
- האם אתם מסכימים עם המשנה?
- מה לדעתכם מהווה את שורשי של האדם? (חברים? משפחה? מחשבות? רגשות? מעשים? חלומות? ועוד?)
- נאסוף תשובות מהמשתתפים, אנו מניחים כי המשתתפים ידברו על משפחה, הורים, מסורת, אולי גנטיקה וגם על תכונות שהם תכונות שורשיות באדם מסוים ואף על תחביבים שהם אלו המעניקים לו כוח. נאפשר תשובות שונות וננסה להבין מהמשתתפים מה הם חשים שמהווה את השורש שלהם בחייהם. מהו הדבר שמחזק אותם כפי שטען הרש"ר הירש.
- האם אדם יכול לבחור להחליף את שורשי או שהם קבועים מראש?
- כיצד משפיעים שורשי האדם על חייו?
- האם שורשים הם דבר חיובי או שלילי? אולי הם רק דבר מגביל ושאינו מאפשר?

לאחר הדיון נזמין כל אחד ואחת מהמשתתפים למלא את תעודת הזהות שלהם במחברת המסע.

תעודת זהות - "אתה עולם ומלואו, יחיד ומיוחד אין כמוך אף אחד

שם: _____
תאריך לידה: _____
המזל שלי, על פי לוח המזלות _____

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

"עם כל אדם ואדם בא
חידוש לעולם, משהו
ראשון ויחיד, שעוד לא
היה כמותו. לפי תורת
החסידות, חייב כל אדם
ולכוון
יחיד
זו, ועדיין
כדומה
זיה כמותו
בזה העולם - שוב לא
היה צור
הוא לעו
(מרטין בו

הורים: _____
אחים ואחיות: _____
ארץ/עיר לידה _____
פרטים מזהים: _____
צבע שער _____ צבע עיניים _____
סימנים מזהים _____
חלום שאני רוצה להגשים _____
איך אני קם בבוקר? _____
מקצוע אהוב _____
חיית מחמד _____
מאכל אהוב _____
מוסיקה שאני אוהב לשמוע _____
דברים שאני אוהב לעשות _____
תכונות אופי בולטות: _____

 באיזו תכונה אני גאה במיוחד _____

מהם ה"שורשים" שלי כאדם? (הדברים ששומרים עלי נטוע בקרקע):

לאחר מילוי תעודת הזהות, נחלק את המשתתפים לזוגות בכדי להעמיק ולחשוב באופן אישי ואינטימי מה השורש של כל אחד מאתנו. נבקש מהם לשתף בתעודות הזהות שמילאו ולהוסיף ולראיין האחד את השנייה בשאלות שלא מופיעות במסמך זה ומאפשרות לשתף בסיפור חייהם. חשוב שיכתבו את הרשמים במחברת המסע שלהם בכדי שתתחיל להיות נדבך משמעותי המלווה את המסע וינסו יחד להגיע למסקנה והגדרה מה השורשים של כל אחד. מה הוא בוחר להגדיר כשורשיו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

קיימות כמה אפשרויות לסיכום היחידה, הבחירה באפשרות סיכום מסוימת תלויה ברמת הפתיחות שלדעתנו מתאימה לקבוצה בשלב זה. בקבוצות רבות יתכן ואין מקום לשיתוף עמוק של מה שהתרחש בזוגות ולכן נבחר ליצור מיצגים שהם יותר הומוריסטים ומשעשעים אך עדיין מייצגים את השורש עליו דובר ונשאיר את השיח האינטימי בקבוצות הקטנות בלבד. בקבוצות שבהם מתאפשר שיח עמוק בקבוצה ניתן לערוך סבב בו כל אחד אומר בקצרה את מחשבותיו האישיות בנושא. לשיקול דעתכם.

- סבב בו כל אחד יתאר את שורשיו האישיים.
- יצירת מיצג אישי או זוגי מחומרים המצויים בסביבה, ענפים, עלים, נעליים והם עצמם. מיצג המתאר את השורשים האישיים שלהם – ואז לעשות סבב שבו הם מציגים את המיצגים ומסבירים אותם.
- לתת להם זמן ליצור מיצג קבוצתי של שורשיהם כקבוצה – אפשרות שמאד מתאימה לגיבוש קבוצתי לקראת הימים הבאים.

ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד – סיכום יום

בסיכום היום נרצה לאסוף את כל שהתרחש היום ולשמוע מהמשתתפים על חוויותיהם ותחושותיהם ביחס למאורעות היום. נחלק לכל המשתתפים נרות. נציב נר אחד במרכז המעגל. במהלך הסבב כל אחד ידליק את הנר שלו בעזרת הנר שבמרכז המעגל, יניח לידו את הנר ויספר על נקודת אור שהייתה לו במהלך היום, משהו ממהלך היום שממשיך להאיר בתוכו. נושא או דיון שהתחבר אליו. חבר שעזר לו. מקום שנהנה לטייל בו. וכד. את הנר הראשון אנחנו נדליק ונאמר את נקודת האור שלנו כמנחים. נזכיר אמירות של משתתפי הקבוצה ונחזק את הקבוצה על פועלה במהלך היום. חשוב להדגיש כי הדוגמא שלנו היא שתוביל את השיח בהמשך ולכן חשוב שהיא תהיה נוגעת, אישית ומשמעותית. מאד חשוב למשתתפים לשמוע גם מה עובר על המנחה וחשיפה אישית ממוקדת יכולה לקדם את השיח בקבוצה.

נשמע את כל המשתתפים ואז נשיר יחד בעת שהנרות דולקים את השיר "עוד חוזר הניגון" נאחל לכל המשתתפים שכל אחד ואחד ימשיך למצוא את הניגון שלו והדרך שבה הוא צריך ללכת בזכות שורשיו המיוחדים. בסיום השיר נכבה יחד את הנרות ונפנה לשינה.

עוד חוזר הניגון / נתן אלתרמן

עוד חוזר הניגון שזנחת לשווא

והדרך עודנה נפקחת לאורך

וענן בשמיו ואילן בגשמיו

מצפים עוד לך עובר אורח

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

והרוח תקום ובטיסת נדנדות
יעברו הברקים מעליך
וכבשה ואיילת תהיינה עדות
שליטפת אותן והוספת ללכת

וידיך ריקות ועירך רחוקה
ולא פעם סגדת אפיים
לחורשה ירוקה ואשה בצחוקה
וצמרת גשומת עפעפיים.

עוד חוזר הניגון שזנחת לשווא
והדרך עודנה נפקחת לאורך
וענן בשמיו ואילן בגשמיו
מצפים עוד לך עובר אורח

נתן אלתרמן

יום העץ: "תקומתו של העץ"

רציונל:

ביום זה נרצה להרחיב את השיח משיח על שורשים אישיים לשיח על שורשינו כעם וכחברה. לכן נפנה לפגוש את האתר ההיסטורי של שוני ולשוחח על מה שקדם לשהותנו במקום. כמו כן, נצמד אל בנימינה ובה נחקור את סיפורי העבר וההווה ונקודות המפגש בניהן. לאורך היום כולו נרצה להוסיף לדיון סיפורים אישיים ממשפחותיהם של התלמידים כדי לגרום לחיבור שלהם לנושא.

מטרות:

- המשתתפים יחשבו מהם שורשיו של העץ.
- המשתתפים יפגשו דילמות שהעסיקו את הדורות הקודמים.
- המשתתפים יבחנו את הרלבנטיות של דילמות העבר לימנו.
- המשתתפים יפנימו את העובדה כי קיים שוני וגיוון בתוך העם ויחשבו על היתרונות של עובדה זו.
- המשתתפים יפגשו פנים שונות ומגוונות של החברה הישראלית כיום.

מבנה היום הינו:

פתיחת יום – שורשי העץ והעם

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ביקור בשוני

הליכה משוני לבנימינה

סיור בבנימינה

יחידה מרכזית – ישן מול חדש

עבודה יצירתית – פסיפס

סיכום יום

פתיחת יום:

בוקר היום השני הינו חשוב מאד כיוון שהוא בעצם הפעם הראשונה בה התלמידים מתעוררים בשטח. חשוב להקפיד על השכמה בזמן ועל מדורה שתהיה מוכנה מבעוד מועד לקלוט את הקבוצה עם תה ופינוק של בוקר כמובן. מטרתה של פתיחת היום (לעומת ההיכרות ביום הראשון) הינה להעלות על סדר היום את הנושא היומי ולעורר שאלות הקשורות אליו בכדי לגרות את הסקרנות והעניין לקראת הבאות.

את היום הקודם סיימנו בשיחה משמעותית על השורשים האישיים של כל אחד מאתנו. בין אם זו המשפחה, תכונות האישיות הבולטות או התחביבים. שוחחנו על שורשיו של אדם פרטי והכוחות המזינים של כל אחד מאתנו. היום נרצה להרחיב את המטרייה ולדבר על העץ שלנו כעם וכחברה הישראלית כולה. מהם מקורותיו? מניין יונק? ומהו הסוד להתפתחותו? האם הוא סוד התפתחותו נעוץ בענפיו הרבים? בפירותיו? בעלעליו?

נעביר בין התלמידים את התמונה של דוש ונשאל אותם מה הם רואים שמתרחש בתמונה? מה לדעתם האמירה של דוש על תקומתו ומקורותיו של העץ?

אתר קק"ל לחינוך וקהילה: <https://www.kkl.org.il/education>

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נשאל:

- מה דוש מוצא?
- האם יש קשר בין העץ? הצמרת והשורשים? האם השורשים ניזונים מהעץ?
- האם מה שנמצא הוא אוצר או גרוטאה?

ולאחר השיח על התמונה –

- האם אתם מזדהים עם התמונה? מסכימים או לא?
- מה באמת אנחנו מוצאים שם מתחת לאדמה והאם כדאי לחפור?
- ומה אנחנו עושים עם מה שמצאנו? האם זה רלוונטי אלינו כיום?

כשאנו מתבוננים על העץ ניתן לראות כי יש לו ענפים שונים אך בסוף כולם מחוברים לאותו גזע ולאותם שורשים. והשאלה הגדולה היא אם אמנם אפשרי דבר זה בתוך עץ. שיהיו ענפים שונים ותפיסות עולם שונות אך שיתחברו לאותו שורש. ביאליק התייחס במאמרו "תחיית הספרדים" לשונות בתוך העם וכתב כך:

"אין אני חושב זאת לאסון שעם ישראל מתחלק לשבטים. אנו יודעים כי מאז ומעולם היינו מחולקים לשנים-עשר שבטים. לאילן שלנו היו הרבה ענפים והם נשאו הרבה פירות, וטוב לאילן שענפיו מרובים. אבל במה דברים אמורים, אם גם שרשיו מרובים, ולפיכך חושב אני לחסרון גדול, אילו לא היינו מרובי פרצופים כל-כך והיה לנו רק פרצוף אחד. מובן, שצריכה להיות נשמה אחת ולב אחד, אבל ככל אשר ירבו אברינו וענפיו כן יגבר כוחנו, ולא הייתי רוצה כלל וכלל שיבטל לא רק אחד מששים, אלא אפילו אחד מאלף מהאומה; להפך, כל אחד יחיה על פי דרכו ועל פי רוחו, וכל ענף ישא את פריו, אבל על כל הענפים להתחבר לגזע אחד, וע"י מערכת הגידים המאוחדת יגיעו גם לשרשים העמוקים ויניקו ממעמקי האופל והחושך של האומה. אם השרשים יגלו-יתיבשו, ורק בהיותם במעמקים בתוך האדמה יהיו מלאי ליח ויפרנסו את הגזע, את הענפים והפירות".

היום נטייל באזור שוני ובנימינה. נפגוש את העבר ואת ההווה של העם שלנו, נחפש את הענפים השונים של העץ, גם בתוכנו וגם סביבנו ונחשוב יחד איך אפשר לצמוח עם השינויים וההשתנות שבין אז לעכשיו.

ביקור בשוני -

מקור השם שוני בשפה הערבית, ופירושו מקום גבוה, או אסם תבואה. שמו השני של המקום הוא מיומאס, הקשור ביוונית לחגיגות המיומאס שהתקיימו במקום, הברכה הגדולה שנמצאת בשוני מהווה תזכורת לקיומם. שוני נמצאת ליד מעיינות שוני השופעים, שהיוו את מקורות המים

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

לקיסריה. הכפר שומי נזכר בתלמוד הירושלמי וגם במקורות מאוחרים יותר ובמשך השנים נדבקו לו סגולות שונות. נוסע אירופי שביקר במקום במאה הרביעית כתב ביומנו: "במיל השלישי מקיסריה, יש הר סינה ושם מעיין שאם מתרחצת בו אישה עקרה היא תתעבר".

בתקופה הרומית הובלו מי המעינות באמת מים משוני (ומעינות נוספים) לקיסריה ובמאה השלישית הוקם התיאטרון בעל כ- 1000-1500 מושבים, בו נערכו בין היתר חגיגות מים ופוריות לכבוד האלים בכחוס (דיוניסוס) וונוס (אפרודיטה). משום כך היישוב הוכר עדיין בתקופה הביזנטית בשם "מיומאס", הקשור לחגיגות המים.

בתקופה עות'מאנית המקום קיבל את השם אום אל ימאס. בשלהי המאה ה-19 בנה הבעלים של המקום, סלים ח'ורי מחיפה, בית חווה על חורבות מיומאס. לאחר כמה שנים רכש הברון אדמונד דה רוטשילד שטח גדול, שבמרכזו אתר שוני, כדי ליצור רצף התיישבותי באזור. ב-1914 שמרו על האתר בני איכרים מזכרון יעקב, "הגדעונים", שהיוו את הבסיס למחתרת ניל"י. ב-1939 הגיעו אנשי תנועת ביתר והשטח הפך למרכז קורס מפקדים של האצ"ל, שממנו יצאו לפעולות נגד השלטון הבריטי.

נמצא מקום נח לשבת בו עם התלמידים, ליד הבריכה או בתיאטרון, נהיה מוקפים בעתיקות שוני ונעשה יחד דמיון מודרך כדי לחזור אחורה בזמן בראשנו לזמנים אחרים שידע המקום.

נעצום כולנו לרגע את העיניים, ניתן לגוף להירגע, לראש להשתחרר, הכתפיים נינוחות ועכשיו ננסה לדמיין בראשנו תמונת המקום לפני שנים רבות, אפשר לדמיין את המקום הומה אנשים נשים וטף שבאו לצפות במשחקים בתיאטרון, אפשר לדמיין בבריכה מתחרים שמשקיעים את כל מרצם כדי לזכות במקום הראשון. אפשר לדמיין חייל רומאי שעצר לשתות אחרי שסיים קרב. אפשר לדמיין את לוחמי מחתרת האצ"ל מתכוננים לצאת לפעולה, מתוחים ונרגשים. ואפשר לדמיין איש או אישה בימנו שבאים לשמוע הופעה מיוחדת ולחוות ערב של יציאה מהשגרה בתיאטרון העתיק כשהם מקשיבים לצלילי מוסיקה עכשווית.

אחרי שנחזור ונפקח את העיניים אפשר להקשיב לסיפורים של התלמידים ולשמוע מה דמינו ולאילו תקופה בחרו לחזור ומה הרגישו במסע הזה בזמן שחווינו יחד. במסע שלנו בזמן עברנו בין הדורות וניסינו לגלות איך כל דור חווה את המקום אחרת, אנחנו, תוצר של גלגולי הדורות האלה, של אנשים ונשים שהיו כאן פעם, של חוויות שהתרחשו לפני שנים רבות. היום נצא יחד לסיור בבנימינה, נגלה איך המקום מתחבר להיסטוריה הלאומית שלנו ונחשוב גם על ההיסטוריה המשפחתית של כל אחד ואחת מאיתנו. ננסה לחפש את מקומנו בשרשרת הדורות הזו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הליכה בין שוני לבנימינה –

התרבות היהודית הינה תרבות שהתפתחה לאורך דורות רבים. תרבות שבה כל דור בחר איך לשמר את מה שהורישו לו הדורות הקודמים ומה להוסיף אל השרשרת הזו. אחרי שחשפנו שורשים עתיקים בשוני ולפני שנפגוש את ההווה בבנימינה נרצה לשמוע אילו מסורות מתגלגלות במשפחה שלכם.

כעת, נבקש מכל המשתתפים לנסות לחשוב על סיפור משפחתי או מסורת משפחתית עתיקה שיש להם במשפחה. הם יכולים לבחור במסורת שקשורה בחג או סתם מסורת משפחתית שהם שומרים עליה (משחק שתמיד משחקים, משהו שתמיד עושים יחד, מאכל שתמיד אוכלים בזמן מסוים-ועוד). ניתן לבקש מהמשתתפים שיכתבו במחברת המסע שלהם ואז שישבו בקבוצות קטנות ויספרו סיפור שמתגלגל במשפחה או מסורת משפחתית שיש להם. או לחילופין לאסוף במליאה בדיון חופשי. ניתן להדגיש מתוך הסיפורים המגוונים את העובדה כי אמנם כולנו חלק מאותה מדינה כיום אך כל משפחה היא ייחודית ולכל משפחה האופי והגוון המיוחד שלה.

בין עבר להווה - סיור יחף בבנימינה

במהלך הסיור בבנימינה נרצה להדגיש את הפערים, המתחים והגשרים שיש בין הישן לחדש, נעבור בין תקופות שחלפו על המושבה ובין אוכלוסיות שונות המצויות בה עד היום וכך נכוון ליחידה המרכזית שלאחר הסיור שתעסוק במפגש בין ישן לחדש ובין מסורת לחידוש. במסורת נשתדל לשמור על החניכים פעילים, שיגלו את בנימינה גם בכוחות עצמם. בכל תחנה תמצאו גם הסבר וגם פעילות ושאלות ליצירת שיח משותף.

(בנספחים יש רקע על ההקמה של בנימינה כדי שתוכלו להתחבר למושבה ולסיפורה המיוחד)

תחנה ראשונה בית הנוטרים

את הסיור שלנו בבנימינה נפתח בבית הנוטרים. המקום מאפשר הצצה מיוחדת לבנימינה כפי שהייתה לפני הקמת המדינה. לתוך העולם הסוער והמרתק של המחנות שפעלו כאן וההתרחשויות בניהן שמלוות את החברה הישראלית עד היום.

תחנת הנוטרים - כוחות של נוטרים יהודים בארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי שכונו בשם "נוטרים". הם פעלו במסגרת המשטרה הבריטית וביזמת הסוכנות היהודית. התחנה הזו שימשה בעיקר את השומרים של ארגון ההגנה. לפני קום המדינה, בשנת 1920 הוקם ארגון ההגנה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שתפקידו, כמו שמו, היה להגן על תושבי ארץ ישראל, היהודים. מטרתו של הארגון הייתה להביא לסיום המנדט הבריטי ולהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

אנחנו כל כך רגילים היום לכך שיש לנו מדינה ויש לנו צבא אבל כשאנחנו חושבים על הימים שלפני הקמת המדינה תדמיינו שאין בכלל נשק, יש כל המן עימותים ואנשים לא יכולים להגן על עצמם, לא תמיד המשטרה הבריטית עוזרת. המצב מפחיד וקשה. יוסף חיים ברנר אמר פעם "הלוואי שהייתי יודע להשתמש בחרב כמו שאני יודע להשתמש בעט". ובאמת, כבר דורות שלא היה צבא יהודי ועכשיו, ארגון ההגנה שואף להיות ארגון כזה, כמוכן שיש להם אתגרים רבים בדרך. מהם האתגרים? ואיך התמודדו איתם? את זה אתם תצטרכו לגלות.

יש לכם עכשיו עשר דקות שבהן אתם צריכים להיכנס למוזיאון, לקרוא על המוצגים ועל מה שקרה פה באותה תקופה. בעוד עשר דקות תחזרו לכאן עם תשובות לשתי משימות.

1. תתארו את האתגרים של הארגון? מה עמד בדרכו בבואו להגן על תושבי המקום? ואיך התמודדו עם האתגרים.
2. תצלמו תמונה אחת לפחות של מוצג שמצאתם במוזיאון שהיה מרתק במיוחד ותספרו לנו למה.

לאחר עשר דקות התלמידים חוזרים, משתפים את התמונות בקבוצת הוואטסאפ ומספרים מה היו האתגרים וכיצד התמודדו איתם.

ארגון ההגנה היה הבסיס להקמת צה"ל כשהוקמה מדינת ישראל, אבל הסיפור של המחתרת רק הולך ומסתבך. לפני קום המדינה פעלו בארץ שלוש מחתרות שמטרתן הייתה להביא לסיום המנדט הבריטי ולקדם הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל.

בשנת 1931 פרשו מארגון ההגנה חלק ממפקדיו בעקבות מחלוקת על אופן הפעולה. המפקדים שפרשו האמינו שפעילות המחתרת צריכה להיות תקיפה יותר נגד התוקפנות הערבית כך הם הקימו את ארגון האצ"ל והחליטו לנקוט בקו התנגדות תקיף יותר.

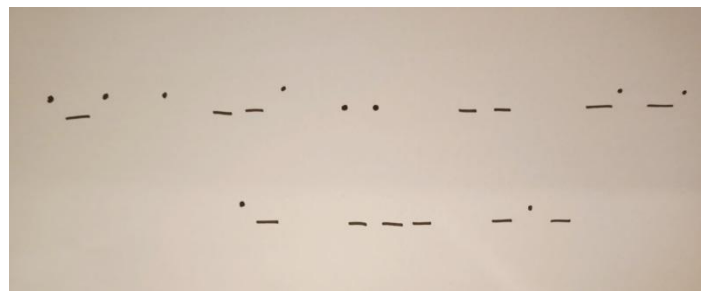
אבל גם זה לא היה סוף הסיפור, בשנת 1940 כשהשתוללה מלחמת העולם השנייה החליטו האצ"ל וההגנה להפסיק להילחם בבריטים משום שהיה אויב משותף גדול יותר באותם ימים, גרמניה הנאצית. אבל היו מתנגדים למהלך זה. מתנגדים שפרשו מהאצ"ל והקימו ארגון מחתרת נוסף, הלח"י, לוחמי חירות ישראל. הם המשיכו לפעול נגד הבריטים גם בזמן המלחמה.

שלוש מחתרות, הצגנו אותן בקצרה, שלושתן בעלות מטרה משותפת אך כל מחתרת בחרה לפעול באופן שונה. שלוש מחתרות שהתפצלו זו מזו בשל חילוקי דעות בניהן. ושלושתן פעלו כאן.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אנחנו הולכים עכשיו לפגוש סיפור של אחד הלוחמים שהיו כאן, משפחה, שחבריה היו שייכים למחתרות שונות. לפני שנגיע לבית שלו יש לכם כתב חידה. שתשובתו היא שמו של הלוחם שאליו אנחנו הולכים. זה כתב חידה שנכתב בקוד מורס שהיה קוד עבור שיטות תקשורת קולית או חזותית בינאריות - שיטות שידור מקובלת באותם ימים.

אני סופרת כמה זמן ייקח לכם לפתוח את כתב הסתרים, הקבוצה הקודמת עשתה זאת ב... דקות. בהצלחה!

התשובה של כתב החידה – עמיצור כהן

כתב מורס בעברית:

פ	· _ _ ·
צ	_ _ ·
ק	_ · _ _
ר	· _ ·
ש	· · ·
ת	_

ט	_ · ·
י	· ·
כ	_ · _
ל	· · _ ·
מ	_ _
נ	· _
ס	· _ · _
ע	_ · _ ·

א	_ ·
ב	· · · _
ג	· _ _
ד	· · _
ה	_ _ _
ו	·
ז	· · _ _
ח	· · ·

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה שנייה ביתו של עמיצור – נחלת ז'בוטינסקי 57

בבית הזה גר עמיצור כהן, עמיצור היה לוחם מחתרת הלח"י ואביו היה מפקד בארגון ההגנה. בואו נכיר קצת את הסיפור של המשפחה המיוחדת הזו ודרכה את סיפורה של בנימינה.

אבא של עמיצור, אהרון כהן, הגיע ממשפחה שהייתה שייכת לישוב הישן בירושלים. אבל הוא בחר אחרת מהוריו והצטרף לשירות בצבא האוסטרלי. הוא נעדר למשך זמן רב מביתו ולא היה בקשר על משפחתו כלל. כשהוא חזר לבית הוריו בירושלים הוא גילה להפתעתו שאביו התחתן עם אישה אחרת. אהרון, אבא של עמיצור החליט לעזוב את ירושלים ועבר לבנימינה. זה היה שינוי משמעותי, בחירה אחרת לגמרי מהדרך שבה חונך והדרך שבה בחרו הוריו.

כשעמיצור היה נער, בן שבע עשרה וחצי הוא היה חבר בארגון ההגנה ושמר בכרמים של המושבה. תוך כדי שיחה שהתפתחה עם צעירים נוספים ששאלו אותו על עמדותיו גייסו אותו לח"י באותו רגע. "לא היה קשה לגייס אותי אומר עמיצור "מכיוון שהייתי חובב אקשן" תוך כדי שהוא ממשיך את עבודתו בהגנה השתתף פעילויות של הלח"י ללא ידע של ההורים שלו.

ברגע זה נשמיע את ההקלטה של עמיצור שהוא מספר על פעילות שלו בלח"י נגד הצבא הבריטי. הלח"י היה פעול בשיטות רבות כנגד הממשל הבריטי לפעמים לבד ולפעמים בשיתוף פעולה אם ההגנה.

בתקופת המנדט הבריטי היה איסור ליהודים להגיע לישראל. היו מכסות של יהודים ואם הגיעו יותר מידי יהודים בלי אישור היו שולחים אותם למחנות מעבר בקפריסין. עמיצור סיפר שכל פעם שהבריטים היו מחזירים ספינות מעפילים לאירופה הם היו עושים פעולות תגמול של פיצוץ קטרים ופסי הרכבת. הם היו מגיעים באמצע הלילה לפסי הרכבת ושמים חומרי נפץ. חומרי הנפץ היו מופעלים על ידי לחץ וכך שביום למחרת שהיתה עוברת הרכבת לוחמי הלח"י כבר לא היו בסביבה. ואי אפשר היה לתפוס אותם.

איך הם היו משיגים נשק? עמיצור מספר שמנהל תחנת הרכבת באזור שיתף איתם פעולה והיה מוסר להם מידע על רכבות של נשק שעוברות באזור בנימינה. לוחמי הלח"י היו עולים על הרכבת וזורקים נשק החוצה ולאחר שהרכבת הייתה מתרחקת כבר היו מגיעים חברי קיבוץ מעין המפרץ עם הטרקטור ואוספים את הנשק.

יום אחד, אבא של עמיצור גילה שהבן שלו הוא לוחם בלח"י. אבא של עמיצור היה לוחם בהגנה והתנגד לפעילות הלח"י. הוא חשש שקו ההתנגדות התקף יפגע בסיכוי של היישוב היהודי להקים

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

מדינה. כשהוא שמע שבנו לוחם בלח"י הוא תפס טוריה ורצה להרוג אותו. עצימור מספר שהוא היה בהלם מהתגובה של אבא שלו, הוא הרגיש כאילו הוא קופא במקום ולא ידע איך להגיב. הוא אמנם יודע ללחום אבל מול אבא שלו הוא לא רצה להילחם. אחיו הציל אותו ועצר את האבא. אך האבא גירש אותו מהבית ואמר לו "תזכור שעוד ישלחו אותך שם להילחם נגד אביך ואחיך" ... אבא שלו לא הסכים שיגור אצלו בבית לוחם מחתרת הלח"י אפילו אם הוא היה הבן שלו.

בואו ננסה רגע להיכנס לנעליהם של עמיצור ואבא שלו במפגש הסוער הזה. ננהל את הדיון בשיטת הכיסא החם. נגדיר כיסא או מקום שבו עומד מי שמסכים עם עמיצור וכיסא או מקום שבו עומד מי שמסכים עם אבא שלו. משתתפים שונים ינסו לעמוד במקומות האלה ולטעון מי צודק, האב, חבר ארגון ההגנה שחושש שפעולות הבן והלח"י יהרסו את הסיכוי למדינה כי הם מתנהגים כארגון טרור או הבן שרוצה לנקוט קו תקיף כדי לגרש את הבריטים. מצ"ב שאלות שניתן להעלות בדיון:

- האם היום הייתם בוחרים בקו התנגדות תקיף או לא?
- למה לדעתכם אבא שלו הגיב ככה?
- איך לדעתכם מרגישים הורים שהילדים שלהם הולכים בדרך אחרת?
- איך לדעתכם מרגישים ילדים שההורים שלהם לא הסכימו עם ההחלטות שהם עושים?
- למי יותר קל לכם להתחבר?
- האם במשפחות שלכם יש סיפורים דומים?
- תספרו על משהו שאתם עושים שונה מההורים שלכם

תחנה שלישית - מעברת בנימינה

נכתוב על דף גדול את המילה "מעברה". נשאל את התלמידים. כמו מה המילה הזו נשמעת? מה זה מעברה?

מעברה היתה מקום של מעבר, מקום שאליו הגיעו העולים החדשים שבאו לישראל. בתחילה לא היו להם בתים אז הם חיו במקום שהיה בית מעבר. אבל מקום שאינו בית קבע הוא כמובן עם תנאים ירודים יותר. ולצערנו לא כל כך מהר היו בתים לכל האנשים. כך שהמעברה והמעברות הפכו למקום קבע לתקופה לא קצרה עבור העולים החדשים.

נשאל את הקבוצה האם יש הורים או סבים של משהו שחיי במעברה, האם יש להם סיפורים משפחתיים מהמעברות.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

למעברה של בנימינה יש סיפור מיוחד של קיבוץ גלויות ומפגש בין אנשים ונשים שהגיעו מקהילות שונות למקום אחד, לבנימינה.

צפו יחד בסרטון על המעברה של בנימינה

https://www.youtube.com/watch?v=vVrStwUB_eA&ab_channel=mikisteiner

לפני הצפייה פתר את כתב החידה לפי כתב אתב"ש ובזמן הצפייה תחפשו תשובה לשאלה המופיעה בכתב החידה –

א- ת
ב- ש
ג- ר
ד- ק
ה- צ
ו- פ
ז- ע
ח- ס
ט- נ
י- מ
כ- ל

לאשפ ליצ במפאג תגהפא יצי צרמזפ כיזשגצ בכ שטמיטצ?
כתבו כמה שיותר ארצות מהם הגיעו למעברה של בנימינה?

המועצה-המקומית בנימינה, הוקמה רק בשנת 1950 וכבר מצאה את עצמה מתמודדת עם קיומה וניהולה של מעברה גדולה בשטחה, ללא ניסיון ובלי משאבים. בשנת 1950 היו בבנימינה כ-1300 תושבים בלבד, אליהם התווספו לפחות עוד כ-2000 עולים-חדשים מהמעברה.

מדהים לגלות איך נוצר יישוב, איך נולדת מושבה, יש שהגיעו כמו אביו של עמיצור מהיישוב הישן בירושלים, יש שהגיעו מהתפוצות השונות למעברה, חלק האמינו בלח"י חלק באצ"ל וההגנה ויחד כל האנשים והנשים השונים זה מזה צריכים לקיים מושבה שבה התושבים מוצאים פתרונות לחיים המשותפים ולהתמודדות עם מחלוקות.

תחנה רביעית – ביתו של אהוד מנור

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

התחנה האחרונה שלנו היא הביתו של אהוד מנור. ביום הראשון שמענו את שירו נחל תנינים ממש ליד הנחל ועכשיו אנחנו ליד ביתו.

אהוד מנור נולד בשם אהוד ויינר לישראל ורחל ויינר, זוג עולים מבלארוס. משפחת ויינר הגיעה לבנימינה בשנת 1936 והקימה בה תעשיית אבן לבנייה. אהוד גדל כאן וכתב שירים רבים על המושבה.

השיר "הבית ליד המסילה" שכתב, מדבר על ביתו שאכן קרוב למסילת הרכבת. השיר ימים יחפים של בנימינה מדבר על ילדתו של אהוד מנור בעיירה ובזכות השיר הרבה אנשים שמעו והכירו את בנימינה.

בשירו אני בנימיני מתאר אהוד מנור כמה שהזכרונות מילדותו בבנימינה השאירו בו את חותמן.

כשאני אומר שמש,
אני עוד רואה אותה מעל עצי הדקל
כשאני אומר נחל,
אני עוד חוצה אותו ליד המחצבה.
וכשאני אומר בית,
אני שומע את חריקת השער
ואת הצעדים בשביל המרוצף,
עולים במדרגות אל המרפסת בה הייתי נער,
ונכנסים ישר אל תוך הלב המכושף.

בכל מילה ישנה תמונה
שלא דוהה עם השנים,
כן, כל מילה עוד טעונה
בחלומות הישנים.

אני רוצה לומר לך
ורוצה שתאמיני,
כי באשר אלך ובאשר אשב,
אני בנימיני.

כשאני אומר לילה,
אני באוזני שומע את אנחת האוח.
כשאני אומר גשם,

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אני עוד רואה אותו נופל על הגבעה.
וכשאני אומר בית,
אני שומע את צליל הגעגוע
ואת קולה של אמא שרה לבנים,
ואת קולו המתגלגל של אבא בסופי שבוע
ושוב אנחנו יחד כמו מזמן לפני שנים.

בכל מילה...

בשיר אהוד מנור מזכיר לנו כמה הילדות היא חשובה ומעצבת את מי שאנחנו, כמה הבית שלנו הוא חלק מהאישיות שלנו.
אפשר להוסיף יחד עם התלמידים שורות לשיר. במה אתם נזכרים כשאתם שומעים את מילות השיר. למשל "כשאני אומר לילה" הזכרון של אהוד מנור הוא אנחת האות, מה הזכרון שלכם? אילו קולות אתם שומעים בלילה?

נחלק את התלמידים לזוגות והם יצטרכו להמשיך את השיר. לבחור 2-3 משפטים ולהמשיך אותם לפי הזיכרונות שלהם.

כשאני אומר לילה....
כשאני אומר גשם....
כשאני אומר בית...

הבית של אהוד מנור מספר לנו שיש משמעות גם לדרך בה אנחנו זוכרים ומספרים את הסיפור. מה הסיפור שנספר על בנימינה? את סיפור המחתרות שפעלו בה לפני קום המדינה? את סיפורם של העולים שהגיעו למעברה? או אולי את סיפורם של הילדים שנולדו פה וגדלו כאן כמו אהוד מנור?

הסיפור של בנימינה גם מזכיר לנו את השיח שלנו הבוקר בשוני ומעורר את השאלה, מה אנחנו בוחרים לזכור מתוך המסורת שלנו? מתי אנחנו בוחרים להמשיך את דרך ההורים ומתי להתנגד להם ואיך מתמודדים כשיש מחלוקת ודעות שונות? בשאלות האלה נעסוק ביחידה המרכזית של היום.

יחידה מרכזית – ישן מול חדש

השאלה המרכזית של היחידה הינה - מה תפקידי בשרשרת הדורות היהודית? מה אני לוקח מזה? איזה מקום יש לזה או אין לזה בחיים שלי היום? האם אני תופס עצמי בתפקיד ה"משמר", בתפקיד ה"מחדש" או שמא ה"יוצר"?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

אחרי שפגשנו ישן וחדש בשוני ובנימינה לאורך היום נפנה ליחידה המרכזית שעוסקת בחידוש מול מסורת – במהלך היחידה נלמד יחד סיפור תלמודי שמבטא את הדילמה הזו ויחד עם התלמידים ננסה לגלות מה האיזון בין הישן לחדש.

נפתח בקריאת הסיפור, נקרא כל פעם משפט ונבאר את המילים הקשות. נבקש להסביר את הפשט בתיאור של ימנו ולאחר מכן נתחיל בשאלות השאלות על הטקסט ומשמעויותיו.

ר' יהושע בן לוי היה רגיל לשמוע פרשה מבן בנו בכל ערב שבת.

פעם אחת שכח ונכנס לרחוץ באותם מרחצאות של טבריא,

והיה סמוך על כתפו של ר' חיא בר-אבא.

נוצר שלא שמע פרשה מבן בנו, חזר ויצא.

תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק א הלכה ב, דף ג טור א

על הנפשות הפועלות בטקסט:

ר' יהושע בן לוי – רבי יהושע בן לוי היה אמורא ארץ-ישראלי בדור הראשון לאמוראים, בראשית המאה השלישית. רבי יהושע בן לוי השתייך לדור המעבר בין תקופת התנאים לתקופת האמוראים. היה ראש ישיבה בלוד, ורק בסוף ימיו הייתה ישיבתו בטבריה. היה עשיר ובעל נכסים. "עשרה נכנסו בחייהם בגן עדן, ואלו הן: חנוך בן ירד, ואלהו ומשיח, ואליעזר עבד אברהם, וחירם מלך צור, ועבד מלך הכושי, ויעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא, ובתיה בת פרעה, וסרח בת אשר, ויש אומרים מלך צור הוצא ונכנס תחתיו ר' יהושע בן לוי". (מסכת דרך ארץ זוטא)

ר' חייא בר אבא - רבי חייא בר אבא הכהן, אמורא מהדור השלישי, נולד בבבל, עלה לארץ ישראל ולמד אצל רבי יוחנן. בצעירותו הספיק להכיר את רבי חנינא ורבי יהושע בן לוי, רבי חייא היה עני עד כדי כך שתואר בתלמוד כי נעליו היו מטולאות, ומשכך החליט רבי חייא לצאת לחו"ל למצוא פרנסה.

מה התרחש בסיפור? ספרו את הסיפור במילים שלכם.

מדוע חשוב לרבי יהושע לשמוע פרשה מנכדו?

מי פעיל ומי סביל בקשר של ר' יהושע ונכדו? מי מלמד ומי לומד?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ניתן להוסיף את אמירותיו החריגות והמיוחדות של ר' יהודה נשיאה בעניין. (רבי יהודה נשיאה, נכדו של ר' יהודה הנשיא שהיה גם הוא נשיא הסנהדרין בציפורי). העריך מאוד את לימודם של "תינוקות של בית רבן" כלומר ילדים הלומדים בבית רבם, ומפורסמת האמרה הבאה שאמר בשמו תלמידו, ריש לקיש: "אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן". באותו עניין נמסרה בשמו ההלכה הבאה: אין מבטלין תינוקות של בית רבן (מלימודם) אפילו לבנין בית המקדש".

איך לדעתכם ממשיך הסיפור?

תארו מה מתרחש במפגש של רבי יהושע ונכדו (אפשר גם להציג)

כעת נפנה ללימוד בחברותא. חברותא היא מתודה של לימוד בה התלמידים מתמודדים עם הטקסט בעצמם, בזוגות או בקבוצות קטנות הם קוראים ודורשים את הטקסט. הרציונל שמאחורי שיטה זו מבטא את החשיבות הרבה של ערך הלימוד עצמו - השאיפה היא לפתח בקרב הלומדים את היכולת ללמוד, להקנות להם את הכלים והמיומנויות הנדרשים להתמודדות עם טקסט: לפתח את החשיבה היצירתית והאסוציאטיבית ולחבר את החומרים לעולמם האישי. נקודה מרכזית נוספת הנה החוויה שבלמידה המשותפת המאפשרת הקשבה, שיתוף והפרייה הדדית - היא מזמינה את משתתפיה למסע אסוציאטיבי הנרקם במשותף ומחבר מספר נקודות מבט, דרכי חשיבה ורעיונות. חווית הלימוד בחברותא גורסת כי אין אמת אחת ואין דרך בודדה להשיגה – החיפוש אחר הדרך, הרדיפה אחר הפתרון האולטימטיבי (אף כי לא המושלם) הוא העניין עצמו – הדרך, שאלת השאלות, מציאת ההקשרים ובחינת האופציות - הם לב ליבה של החברותא.

אמר לו ר' חיא בר-אבא: ולא כן לימדתנו, רבנו - אם התחילו אין מפסיקים?

אמר לו: חיא בני, קלה היא בעיניך? שכל השומע פרשה מבן בנו,

כאילו הוא שומעה מהר-סיני,

שנאמר: 'והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדתי לפני ה' אלוהיך בחורב'.

ירושלמי מסכת שבת פרק א הלכה ב, דף ג טור א

ספרו את הסיפור במילים שלכם.

מה מפריע לר' חייא?

הסבירו את תשובתו של ר' יהושע.

מה דעתכם על תשובתו?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

האם ילדים יכולים ללמד הורים? נכדים סבים וסבתות?

האם קיימות סיטואציות כאלה היום? תנו דוגמא

כתבו את הסיפור בהתאמה לימנו.

במליאה נדון עם המשתתפים בסיפור הנ"ל. ראשית נוודא שכולם הבינו את פשט הסיפור. שנית, נעמוד על ההבדלים בין הסיפור הקודם לסיפור זה ונסה להוסיף מימד נוסף לחשיבותה של המשפחה. בסיפור זה ר' יהושע לא מעביר מסורת לנכדו וגם לא דואג שהוא ילמד את התורה העתיקה אלא להפך. בסיפור זה הנכד הוא שמקריא לסבו מהפרשה, הוא זה שמחדש חידושים בתורה במסורתית והעתיקה ורבי יהושע לומד איתו וממנו כשווה בין שווים ומחשיב את קריאתו ואמרותיו למעמד הר סיני. הפעם, הדור הצעיר הוא הפעיל, המחדש והיוצר והדור המבוגר מקשיב, לומד ונהנה מהחידוש.

את היחידה נסיים במתודה של היגדים בה כל אחד כותב היגד על משהו שהוא רוצה לשמר ממסורת הדורות שקדמו לו. והיגד אחד של דבר שהיה רוצה לחדש. שמים את כל ההיגדים על הרצפה ואז מבקשים מכל אחד שיעמוד ליד היגד שהכי מתחבר אליו ואחר כך ליד ההיגד שזר לו ביותר ושאתו מסכים ברמה הנמוכה ביותר.

מתיישבים במליאה ומשוחחים –

מה בעינינו ירושה משמעותית שקיבלנו מהדורות הקודמים?

כיצד ניתן לשמר ירושות אלו?

מה היינו רוצים לחדש?

מה היינו רוצים לבטל או למחוק? מה יוצר בנו אי נוחות?

כיצד הרגשנו כשמישהו החזיק במעגל בדעה שונה לחלוטין משלנו?

מה האיזון הנכון בעינינו לחידוש מול מסורת?

לעיון חותם נבחר את אחד הטקסטים המופיעים מטה –

"דור מחדש ויוצר אינו זורק לגלי האשפה את ירושת הדורות. הוא בוחן ובודק, מרחיק ומקרב, ויש שהוא נאחז במסורת קיימת ומוסיף עליה. ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותן מחלודתן, מחזיר לתחייה מסורת קדומה, שיש בה כדי להזין את נפש הדור מחדש." (ברל כצלסון)

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

"...או אז הלכתי להעלות בסיאנס את אחד מאבותיי מהעיירה הקטנה בדרום רוסיה, ואמרתי לו : סבא, אומרים לי שהזהות היהודית שלי לא ברורה. עזור לי להבהיר אותה.

שאל אותי סבא : צאצאי היקר, מה אתה עושה?

אמרתי לו : הקמתי מדינה.

אמר לי : יש דבר כזה, מדינת יהודים?

אמרתי לו : כן.

אמר לי : לא יתכן. מה עוד אתה עושה?

אמרתי לו : כדי שתהיה מדינה צריך להגן עליה. הקמתי צבא.

מה, יש ליהודים צבא?, הוא שואל.

כן, אני עונה.

מה עוד אתה עושה?

אמרתי לו : טכנולוגיה וחקלאות ומדע, ותחבורה ומדיניות ותקשורת וטלוויזיה וחלל, ומשפחה שוות מעמד לאיש ולאישה וכו'.

אמר לי : בני, אני לא יכול לעזור לך. באמתחת הזהות שלי אין חומרים כאלה.

תגדיר את עצמך בעצמך."

צבי כסה, "אובססיה ישראלית", הארץ, 5.1.90

סָבִי

קִבֵּל מֵאֲבִיו מְגִלָּה

תְּעוּדַת יוֹחֶסֶין מְגִלַת קֶלֶף

וְאֲבִיו קִבֵּל מֵאֲבִיוֹן

אֲבִיו קִבֵּל מֵאֲבִיו

אָב מֵאָב

עַד זִקְנֵי הַכְּנָסֶת הַגְּדוֹלָה.

וְכַאֲשֶׁר עָלָה זִקְנֵי בְּשִׁלְמָתוֹ הַכְּלוּלָה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

ובאשר עֵלָה לְאָרֶץ אֲבוֹתֵינוּ הַגְדוּלָה

עֵפָה הַמְגֵלָה לְאַנְחוֹת

עֵפָה הַמְגֵלָה בְּרוּחוֹת

שְׁמוֹת נְשָׁרְפִים וְאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת.

מֵאֶז

תוֹעָה עֵדִין בְּסוּפָה הַקֶּשֶׁה

מִחֶפֶשׁ אַחֵר מְגֵלְתִי הַרְמוּסָה

בְּאוֹר וּבְאוֹב.

אֵין זֹאת כִּי אֶצְטָרֵף לְכֶתֶב

הַחֵל מֵעֶכְשָׁיו

מְגֵלֶת יוֹחֲסִין מְגֵלָה חֲדָשָׁה

הַמִּתְחִילָה בִּי.

בלפור מידד חקק

כעת המסורת מונחת בידינו והשאלה המשמעותית היא כיצד ומה נעביר אל הדורות הבאים אחרינו.. כדי לענות באופן קבוצתי ויצירתי על השאלה הזו נרצה ליצור פסיפס קבוצתי. פסיפס שיבטא את הייחודיות של המגוון האנושי המצוי בקבוצה שלנו ולמסורות שכל אחד מביא איתו. אפשר שכל אחד יגיד מה הוא היה רוצה שיבוא לידי ביטוי בפסיפס ויחד ניצור פסיפס של שלם הגדול מסך חלקיו. אפשר לעצב פסיפס בצורה של דגל, בצבעים שונים, בצורה של חרב ומגן או לחילופין איזו שרשרת דורות העוברת מדור לדור. כיד הדמיון הטובה עליכם ולפי רעיונות הקבוצה. הפסיפס הוא גם משהו שניתן לשמר כתוצר מתוך התהליך הקבוצתי וכביטוי למה שעברה הקבוצה.

סיכום יום - ויהי ערב ויהי בוקר יום שני -

כעת נבקש מכל אחד לסכם במילה אחת בלבד מה הוא בוחר לקחת מהיום הזה. מה התובנה שהוא בוחר לקחת ימו הלאה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נשמע את כל המשתתפים ואז נשיר יחד את השיר "יש שמים מעליי" של אביב גפן ואביתר בנאי. נסביר כי שיר זה נולד מתוך חברותא ויצירה משותפת של שני אמנים השונים זה מזה בהשקפות עולמם. בהופעתם המשותפת עשו אמנים אלו מעשה מיוחד ובו לא רק ששרו יחדיו שירים אלא שכל אחד מהם שר את שיריו של האחר תוך שהוא מעניק לו פרשנות מחודשת. ושיר זה הוא תוצר של שיתוף הפעולה שלהם. גם בשיר זה ישנן פרשנויות שונות לאותם מילים. הפזמון מדבר על "יש שמים מעליי", "שמים" של אביב גפן ושל אדם חילוני בדרך כלל הם השמים הרקיע שכולנו רואים מעלינו. אך בשביל אדם דתי, "שמים", הוא גם כינוי של אלוהים. היופי הוא שכל אחד רואה את ה"שמים" שלו באופן אחר ועדיין הם מצליחים לכתוב יחד ולהוות חלק מאותו פסיפס אנושי. חלק מאותה "יצירה ישראלית משותפת".

אני לא רוצה להיות מי שהייתי
רוצה לזוז לצאת להשתנות
תקוע בטעות של מישהו אחר
רוצה חבר

רוצה להיות שלך שתהיי לי בית
רוצה להיות לך אב בן ומאהב
אני מלך פה בוושה במקום אחר
ואת יודעת

להסתובב זה לא אומר להיות חופשי
יש שמים מעליי יש בתוכי שמים
מוכן הכל לא מפחד עד שארגיש
יש שמים בתוכי יש בתוכי שמיים ומעליי

אני תכף מת חצי מאחורי
ככה סתם לכוד בכלום הזה
בלי פרי בלי שורש כמו נוצה עקור וזר
ומה נשאר

להסתובב זה לא אומר להיות חופשי
יש שמים מעליי יש בתוכי שמים
מוכן הכל לא מפחד עד שארגיש
יש שמים בתוכי יש בתוכי שמים מעליי

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

יותר מזכות דיבור וחגיגת השפע
אני מרגיש עכשיו חובת שתיקה
מאחורי המסכה מה מסתתר
רוצה חבר

אביב גפן ואביתר בנאי

יום הצמרת: כאן צומחים!

רציונל:

יום זה הוא היום האחרון של המסע וככזה הוא מתאפיין בסיכומים ופרידות. ביום זה נרצה להדגיש את המעשה הציוני שהפך בעמל רב חזון אוטופי למציאות משגשגת. נפגוש דמויות מופת שפעלו ותרמו לחברה הישראלית ובכך נעודד את המשתתפים לעשייה חברתית.

מטרות:

- ליהנות מעבודה תורמת משמעותית.
- מפגש עם דמויות מופת ציוניות שפעלו בהתאם לחזונם.
- עידוד המשתתפים לעשייה חברתית.
- סיכום המסע.

מהלך יום:

פתיחת יום
הכנה לעבודה תורמת
עבודה תורמת- **חובה**
עיבוד עבודה תורמת
חוני המעגל
ביקור במוזיאון האצ"ל
יחידה מרכזית – מגילת העצמאות-**חובה**
סיכום קבוצתי - **חובה**
טקס סיום- **חובה**

פתיחת יום:

נספר על כך שכשהתחילו לנטוע יערות, הארץ היתה נראית כמדבר שממה של בתי-גידול שנהרסו במהלך אלפי שנות שריפות פראיות, רעיית יתר וכריתה לא מבוקרת שביצעו תושבי הארץ ושליטיה

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הביזנטים, הצלבנים, המוסלמים, העות'מאנים ועוד. תצלומי אוויר מתחילת שנות ה-40 של המאה ה-20 מראים באזורים אלו שטח חשוף, אפור ושחוק, ללא עץ או שיח לרפואה.

"מהו יער? אומרים שהוא קישוט לארץ, נוי לסביבה, אבל באמת אין היער דבר חיצוני בלבד והוא יותר מנוי, יותר מקישוט, כי אם חלק מהעצם, דבר בלתי נפרד מהאדמה; בהיעדרו - חסרה הארץ החלק האורגני היותר חשוב ויקר, בלעדיו אין האדמה אלא גוף לקוי ובעל מום. ארץ בלי יער דומה לאישה תלושת שיער, או יותר מזה; דומה היא לגוף שהפשיט את עורו מעליו. הרים חשופים זרועי אבני מגור דומים לשלד עצמות בלי גידים ובשר; במקום שאין יער, אין הבריאה שלמה והאדם הגדל בארץ מחוסרת יער, גם טבעו איננו שלם."

פסקה זו הינה חלק ממאמר שנכתב בידי דוד איזמוז'יק בשנת 1926. דוד היה ציוני מסור כל ימיו וב-1905 עלה עם רעייתו לאה וארבעת ילדיהם לארץ ישראל. היה ממייסדי "אחוזה בית" בתל אביב ובין הראשונים שבנו בה את ביתם. איזמוז'יק ראה חשיבות גדולה בפיתוחה של תל אביב כעיר מודרנית ושוקקת חיים ועסק בה בפעילות ציבורית ענפה ובמשך זמן מה שימש כסגנו של ראש העיר מאיר דיזנגוף. אך בנוסף לפיתוח העיר, חלמו היה גידול יערות בארץ ישראל והוא כתב מאמרים בנושא. יש לשים לב לכך, כי כל המאמרים הנ"ל פורסמו כאשר בארץ ישראל שטח היער הנטוע לא עלה על 1,000 דונם. אך דוד איזמוז'יק היטיב לחלום ולתאר את חזונו. חזון אשר אנו יכולים להתבונן סביבנו כיום ולראות את התגשמותו.

לקריאת המאמר השלם – <https://tinyurl.com/d8ikj72w>

- האם אתם מזדהים עם דבריו של דוד?
- מהי חשיבות היער לדעתכם? או שמא אין לו חשיבות כיום?
- האם עבודה הייעור ובניין הארץ כבר נגמרה בדורות קודמים או שגם לנו יש תפקיד?
- מהו תפקידו של דורנו בפיתוח הארץ לדעתכם?

דורות רבים לא השקיעו ביערות במרחב ואף החריבו אותם. דורם של החלוצים עסק בפיתוח הארץ, בניינה וייעורה. מה יעשה דורנו? יש חשיבות ויש משמעות לאופן בו פועלים בני האדם בתוך היער. בכוחם להחריבו או לחיותו. הכל תלוי בבחירה. בכוחנו הדבר לעשותו. השאלה היא כיצד נבחר להתנהל. כאשר אנו באים למפגש עם היער כדאי שנפעל מתוך הבנה שתפישת ניהול היערות בעולם כולו עוברת שינוי, שעיקרו אימוץ גישה של ניהול היער כמערכת אקולוגית בת קיימא, המספקת מגוון שירותי מערכת אקולוגית לרווחת האדם. לאור זאת, התגבשה מדיניות חדשה בדמות "תורת ניהול היער בישראל" על ידי צוות מקצועי מקק"ל וממכון וולקני.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תורה זו מתבססת על מידע רב מהעולם, כמו גם על הניסיון הייחודי שלנו בארץ בכל הקשור ליערות נטע אדם, וקבעה שהמטרה הראשית של היערות בארץ היא לספק מגוון שירותי מערכת אקולוגיים לתושבי ישראל (כלומר, לספק תועלות מגוונות לציבור, המבוססות על תהליכים אקולוגיים ביער), מתוך הכרה בכך שקיומו של האדם ורווחתו תלויים במגוון הביולוגי ובשירותים שהמערכות האקולוגיות (היער) מספקות לו. כמו כן, תורת ניהול היער מרכזת את עיקרי הידע ומגדירה את מטרות היער בישראל, את סוגי הצומח הרצויים בו ואת כלי הניהול העיקריים.

מנהלי היער מתערבים במערכת האקולוגית על ידי ממשק יער שונה בהתאם ליעוד השונה של השטח. קק"ל הגדירה שבעה ייעודי שטח: נופש, מורשת, שמירה על ערכי טבע, חיץ לאש, יער קהילתי, מחקר ויער רב-תכליתי.

ההתערבות נעשית באופן מושכל ומוגבל, מתוך הבנה כי היכולת לספק את מגוון שירותי המערכת, לאורך זמן, תלויה במגוון הביולוגי ובתהליכים הטבעיים שהוא מקיים.

התהליך הוא הדרגתי ומתרחש ביערנות העולמית בכלל ובישראל בפרט.

במשך היומיים האחרונים חשבנו ולמדנו, היום אנחנו יוצאים גם לפעול במרחב. היום אנחנו פונים לעבודה תורמת. לעבודה שהתחילו דוד איזמוז'יק וחבריו בתחילת המאה הקודמת. אמנם אנחנו לא צריכים להתחיל לנטוע יערות בשממה. אך כדי שהיערות ימשיכו לגדול אנחנו צריכים לשמור עליהם ועל המגוון הביולוגי שבהם ולחזק אותם באופן תמידי. נצא יחד ככוח וכחבורה מלוכדת.

המלצה להכנה לעבודה תורמת

כי יהיה בד אביון...לא תאמץ לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון. כי פתוח תפתח את ידך לו.
(דברים טו, ז-יא)

כי האדם שקופץ ידו, בראשונה נתייעץ עם ליבו, ומקשה ליבו ייפול ברעה. לפי שאומר לו ליבו, הרבה עניים בני ביתך, יותר טוב שתיתנהו להם. וכן אומר לו ליבו, ועוכר שארו אכזרי, והרי אתה טורח ביום ובלילה, שינה בעינך אינך רואה להרוויח מזונותיך, ועתה תיתנהו מאכל לעם לציים. הם ילכו ויקוששו להם תבן, מאשר ימצאו כאשר עשית אתה, ...ולא תחוש לקושי ליבך, ועל כורחו פתוח תפתח את ידך.

מתוך: צרור המור, לרב אברהם סבע (הוגה דעות, תקופת גרוש ספרד)

עבודה תורמת:

חשוב לשוחח עם המשתתפים לאחר העבודה התורמת, להעלות תחושות ומחשבות שעלו בהם בזמן העבודה. לברר האם הרגישו "פראירים" או תורמים. ומה עודד תחושות אלו. חשוב לאפשר להם

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

להתבטא גם אם אין הדבר עולה בקנה אחד עם מה שרצינו שיאמרו. יש משמעות לדיון על ה"פראיירות" ולשיח בנקודה זו שקיימת פעמים רבות אך בדרך כלל אינה מדוברת בשיח ערכי. יש לתת פידבק לקבוצה על הדברים החיוביים שעשתה. להשקיע בנתינת פידבק אמיתי וכנה. למשל "כל הכבוד על כך שלמרות שהרגשתם פרייארים המשכתם להרים עלים וענפים" או "תודה לשמוליק על הרוח הטובה שהפיח בחבורה ועל השמחה שבעשייה" או "אני מבינה שהיתה לכם תחושה שרציתם לתרום בדרך משמעותית יותר והרמת זבל היא לאו דווקא עניין נעים אך עשיתם זאת למרות הכל ואני בטוחה שחיות הבר מודות לכם..." ועוד.

יום זה מהווה את היחידה האחרונה במסע. אמנם עדיין אנחנו דנים בנושא הציוני, אך מתחילים להכין את הקרקע לסיום חיי הקבוצה. תחנה אחרונה זו במסענו תוביל אל השאלה - מה הם יכולים לעשות היום כבני נוער וכיצד הם יכולים להמשיך בחייהם את כל השיח שהיה במסע.

תחנת שטח - עץ החרוב

נעצור ליד עץ חרוב שבדרך ונפתח דיון סביב סיפורו של חוני המעגל. חשוב להציג את הסיפור בצורה חוויתית - או סיפור במילים שלנו או על ידי הצגה של המשתתפים. את הסיפור ניתן לעצור בנקודה בה חוני נרדם ואז לתת למשתתפים לתאר מה קורה בהמשך... שהם ינסו לדמיין מה קורה כאשר חוני מתעורר. אפשר להציג במליאה כמה סופים אפשריים ורק לאחר מכן לספר מהו סופו של הסיפור.

יום אחד היה חוני מהלך בדרך, ראה אדם אחד שהוא נוטע חרוב.
אמר לו: "זה, לכמה שנים הוא טוען (נותן) פירות?" אמר לו: "לשבעים שנה".
אמר לו: "כלום פשוט (ברור) לך שתחייה שבעים שנה ותאכל ממנו?"
דאמר לו: "אני מצאתי את העולם בהרובים. כשם שנמטעו אבותיי לי - כך אטע אני לבניי".
ישב חוני, אכל פת, באה לו שינה ונתנמנם.
סגר עליו סלע ונסתר מן העין וישן שבעים שנה.

כאן נעצור ונבקש מהמשתתפים להמשיך את הסיפור. לאחר נשאל מה קרה אחרי שבעים שנה לדעתם.

כשננער (התעורר), ראהו לאדם אחד שהוא מלקט מאותו חרוב.
אמר לו: "אתה הוא שנמעתו?" אמר לו: "אבי אבא".
אמר: "ודאי מנמנם הייתי שבעים שנה".

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הלך לביתו.

אמר להם: בנו של חוני המעגל, האם הוא חי?

אמרו לו: בנו אינו, בן בנו ישנו.

אמר להם: אני חוני המעגל.

לא האמינו לו.

הלך לבית המדרש, שמע את תלמידי חכמים אומרים: ברורה לנו סוגיה זו כמו בימיו של חוני המעגל, שכאשר היה נכנס לבית המדרש – היה מתריץ כל קושיה שהיתה להם לחכמים.

אמר להם: אני הוא, ולא האמינו לו. ולא נהגו בו כבוד כראוי לו.

חלשה דעתו, בקש רחמים ומת.

(תלמוד בבלי, מסכת תענית, דף כג, עמוד א)

לאחר שסיפרנו את סוף הסיפור לשאול את המשתתפים:

- מדוע לדעתכם הגיב חוני באופן שבו הגיב?
- האם אתם מזדהים עם חוני?
- מה דעתכם על האיש שנטע חרוב לנכדיו?
- כיצד אנחנו פועלים בדרך כלל כיום?
- מה השאירו לנו הדורות שקדמו לנו? (כדאי להתמקד דווקא בציונות ומדינה ופחות ביהדות שכיכבה אתמול)
- מה נרצה להשאיר לדורות הבאים אחרינו?

נסכם ונאמר למשתתפים כי ביומו האחרון של המסע נרצה לברר איזו מורשת השאירו לנו הדורות הקודמים בנוגע לחברה הישראלית אבל גם מה אנחנו כבני הדור הנוכחי רוצים להשאיר אחרינו כמורשת לדורות הבאים.

לסיכום ניתן להקריא:

לרצות לראות פירוש שאתה מכוון לבד באופן אקטיבי, מעבר לחובה המוסרית הפורמלית, אל הסובלים, אל מצוקותיהם ובעיותיהם. בעקבות כך, הסיכוי שאכן תראה הוא גדול לאין-ערוך.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

הרצון לראות גם יקבע במידה רבה את מה שתראה ומעבר לכך, גם את פרשנותך למציאות הנגלית אליך... לרצות לראות פירושו שאתה יוצא מעצמך, מהאנוכיות שלך, אל הזולת..

ד"ר יהודה מימרן, לרצות לראות, אין לאן לברוח, ארץ אחרת גליון 4

סיור באתר שוני ובמוזיאון האצ"ל –

אתמול כשהיינו בבנימינה דיברנו על המחתרות ובתוכם על האצ"ל, היום פתחנו את היום בעבודה תורמת ובהבנה שכדי להיות חלק משמעותי בשרשרת הדורות אנחנו צריכים גם להשפיע ולתרום. היום אנחנו נחזור אחורה בזמן לתקופה שבה האתר הזה, שוני, היה בית הספר למפקדים של האצ"ל. לכאן הגיעו הלוחמים כדי להתאמן וללמוד איך להיות מפקדים. איך לקחת חלק משמעותי יותר בתרומה לעם ולארץ.

יש כמה סיבות שבחרו דווקא במקום הזה, ראשית, כמו שאולי ראיתם אתמול שיצאנו לכיוון בנימינה יש כאן קרוב מחצבה, חוצבים אבנים מההר, כבר אז היתה כאן מחצבה והרעש של המחצבה הסווה את הרעש של האימונים. כמו כן היה בסיס בריטי ממש קרוב לכאן, הרעש בבסיס הבריטי גם הוא הסווה את המקום. מכך יצאו פעולות מאד משמעותיות. המפורסמת שבהם היא הפריצה לכלא עכו. בכלא עכו הוחזקו לוחמים שנידונו למוות, זה היה כלא שמור מאד (כמעט כמו כלא הקוסמים של אזקאבן....) והיה כמעט בלתי אפשרי לפרוץ אליו. למרות זאת הפריצה התבצעה, הערך המשמעותי היה להציל את החברים שנתפסו. לצערנו, לא כולם הצליחו לחזור מהפעולה הזו. ולזכר הלוחמים שנהרגו בה הוקמה כאן אנדרטה.

היום נכנס יחד למוזיאון האצ"ל, נקשיב למילים של הלוחמים שהיו כאן וננסה לגלות מה שהאירועים שקרו כאן רלוונטי לחיים שלנו היום במדינת ישראל.

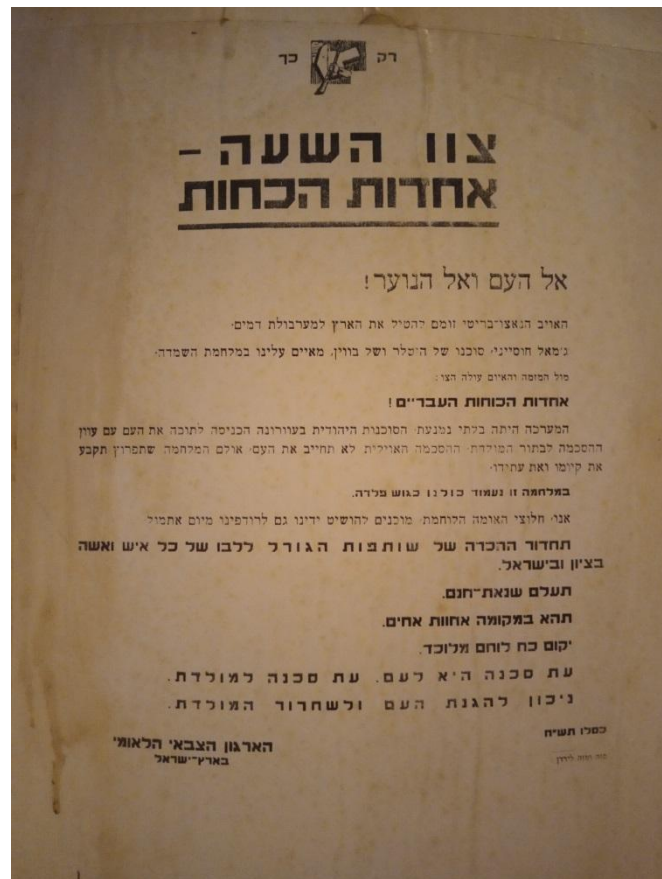
תחנה ראשונה - בחדר הראשון יש קיר עם מודעות. המודעות האלה נראות לכם אולי עניין פעוט. היום כל מי שרוצה להודיע הודעה כותב בוטסאפ, בפייסבוק, באינסטגרם או בעיתון. המידע עובר בשניות ממקום למקום. כמעט אי אפשר לדמיין עולם שהמידע בו לא נגיש ואפילו אסור. אבל להדביק כרזות ומודעות כאלה באותה תקופה היתה משימה סודית ואפילו מסוכנת. כל הזמן היה פחד וסיכון שיתפסו אותך.

ניתן לתלמידים ארבע דקות שבהם לכל אחד דף ועט ונבקש שיקראו את המודעות ויאספו משפט או שניים משמעותיים. משפט או שניים שתפסו את עיניהם.

נקרא יחד את המשפטים ונגלה, איזה אתגרים היו אז ומה עמד בראש מעייניהם, ננסה קצת להכיר אותם דרך המודעות כפי שהיום אני יכולה להכיר משהו וללמוד עליו דרך אתר האינטרנט או קיר הפייסבוק שלו.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

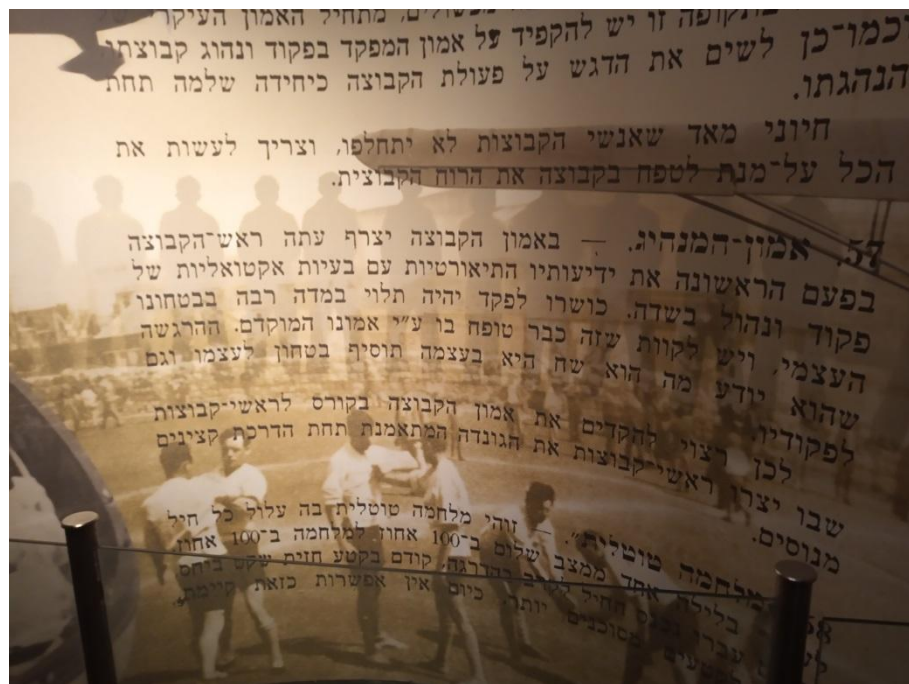
לדוגמה – במודעה הבאה אפשר לראות שאחד הערכים המשמעותיים באותה התקופה היה האחדות. יש כאן בקשה לחיבור, להתמודדות עם המחלוקות, ליכולת להיות יחד. האם אנחנו חווים זאת גם היום לעיתים? כיצד אפשר להתמודד עם מחלוקות לדעתכם?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

תחנה שניה - בחדר השני המיקוד שלנו יהיה המפקדים והערכים שעמדו בבסיס תפיסת הפיקוד. נשאל את התלמידים והתלמידות מה לדעתם תכונות שמפקד ומפקדת צריכים שיהיו להם? מה עוזר למפקדים ומפקדות להצליח להוביל אחריהם אנשים?

אחרי השיח עם התלמידים נקרא את מה שכתוב על הקיר ונשוחח על התכונות שצריכות להיות למנהיג. בסעיף השני כתוב דבר מעניין. קודם כל שהמנהיג צריך להיות אדם שניתן לתת בו אמון, שאפשר לסמוך עליו. שיש לקבוצה ביטחון ביכולת שלו להוביל אותם. מעניין גם לראות שיש כאן טיפ קטן, אפילו אם את או אתה לא בטוחים מה לעשות דברו בביטחון. חלק מההובלה היא לדבר בביטחון גם כשהדרך לא ברורה לך. נשאל מה דעתם של התלמידים על הטיפ הזה. האם הם היו צריכים להתמודד פעם עם חוסר ביטחון, עם חוסר ודאות, מה עזר להם להתמודד? מה הטיפ שלהם?

תחנה שלישית – בחדר השלישי נצפה בסרט של 13 דקות שבו אנחנו יכולים לשמוע עדויות של לוחמים שהיו כאן ממש באותה תקופה ולגלות קצת מה עבר עליהם. לאחר הסרט אפשר לשאול את התלמידים מה היה להם הכי מעניין לשמוע בסרטון.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

יחידה מרכזית -

לאחר ששוחחנו על **עצמנו** כמנהיגים וחשבנו על ההתמודדויות נבחר לדבר על החזון המוביל את העשייה והמטרה המכוונת אותה. ביחידה הבאה ננסה לחשוב לאילו תחומים ומטרות רוצים אנו לכוון ולהשפיע.

נפתח בלימוד מגילת העצמאות שמהווה את הבסיס החזוני של מדינת ישראל. נקרא יחד את פסקה 13 מתוך מגילת העצמאות.

פסקה זו היא הפסקה המכילה את חזון המדינה שזה עתה הוקמה. ראשית, נפתח בהסבר קצר על המגילה. נספר למשתתפים כי את מגילת העצמאות התחילו לכתוב בערב פסח התש"ח. על כתיבתה עמלו אנשי רוח והגות, משפטנים ומנהיגים בחברה הישראלית והיו לה לא פחות משש עשרה טיוטות. מדוע היו זקוקים לטיוטות רבות? כיוון שהיו חזונות שונים לגבי איך המדינה צריכה להראות והיה צורך בשיח משותף בכדי להגיע להסכמות. כעת נתחיל בקריאת פסקה 13 בה מתוארת המדינה ואופייה. נעורר דיון ראשוני על תוכנה של הפסקה. חשוב להדגיש כי מטרת הדיון בשלב זה הינה לעורר את השאלות ולא להגיע לפתרון והשלמה.

מדינת ישראל תהא פתוחה לעליה יהודית ולקבוצ גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה; תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות; תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות; ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות. מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה.

- מה לדעתכם חזון המדינה כפי שמשתקף בפסקה זו?
- מה תפס את עינכם בפסקה? למה התחברתם? מה הטריד אתכם?
- האם אתם מרגישים את החזון הזה כאזרחי המדינה?
- ספרו סיפור בו הרגשתם ביטויים מפסקה זו באים לידי ביטוי הלכה למעשה.
- האם לדעתכם יש פער בין פסקה זו לבין המציאות הישראלית כפי שאתם מכירים אותה? במה מתבטא הפער?

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עקרונות היסוד המופיעים בפסקה זו הינם עקרונות היסוד החוקתיים מדינתיים שהונחו בראשית ימי המדינה. עם זאת, כיום, ישנה תחושה פעמים רבות כי אנו רחוקים מהחזון של מדינת ישראל האוטופית המתוארת בפסקה זו. כעת, ננסה יחד, להעמיק בחזון עצמו ולחשוב מה מתוכו היינו רוצים לקדם כבר מחר בבוקר. נחלק לכל אחד ערכה קטנה ובה עשרה עקרונות המופיעים בפסקה:

שוויון זכויות, פתיחות, שלום, יהדות, עלייה, כלכלה, פיתוח הארץ, חירות, צדק, חינוך, חזונו של נביאי ישראל, חיבור למסורת, תרבות, חופש דת, חופש מצפון, מוסר, לשון, ארץ ישראל, פלורליזם

כל אחד יצטרך לבחור עם עצמו שלושה ערכים מרכזיים אותם הוא בוחר להדגיש ולקדם ולנמק מדוע הוא עושה זאת. לאחר שלוש דקות נאמר למשתתפים לשבת בקבוצות קטנות של ארבעה משתתפים ולהגיע להחלטה משותפת על שלושה ערכים בלבד מתוך הרשימה שלדעתם יש צורך דחוף להגדיר אותם כחזון המדינה ולהדגיש דווקא אותם.

במליאה נבצע שתי פעולות. ראשית, נאסוף את ההכרעה מכל קבוצה, ננסה להבין מה הם בחרו כעקרונות היסוד של מדינת ישראל ומדוע לדעתן דווקא דברים אלו מהותיים כחזון. במעבר בין קבוצה לקבוצה נבדוק האם היו מורידים משהו שהקבוצה הקודמת הדגישה, מה היו מחליפים במה וכד'.

- מדוע לדעתכם החזון לא מתממש?
- מי אחראי למימוש?
- מהי האחריות שלנו כאזרחים?
- האם אנחנו יכולים לפעול למימוש חזון כאזרחים? מה למשל?

אפשרות נוספת לעבודה עם המגילה היא לבקש מכל משתתף לבחור משפט במגילה כולה שהוא הכי מתחבר אליו, משפט שהתעצם מבחינתו מתוך המסע שלנו. כל משתתף כותב את המשפט שבחר בתוך יומן המסע שלו וממשיך אותו בכתיבה. ממשיך אותו באופן שבו היה רוצה להתחבר אליו ולהמשיך את דרכו.

לאחר הכתיבה נערוך סבב שיתוף בנוגע למה שנכתב.

לסיום נשמע ונשיר יחד את השיר "אני מאמין" של שאול טשרניחובסקי. שיר שנכתב באודסה בשנת 1892 ומבטא את האמונה ברוחו של האדם ואת התקווה כי ניתן בעזרת פעולות האדם להתקדם לעתיד טוב יותר. שיר שמהווה מעיין תפילה חילונית גם בכותרתו וגם שמילותיו - "אני מאמין". את השיר הזה מבצעת בביצוע מחודש ועכשווי

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

רונה קינן. שהיא מוזיקאית ויוצרת שבוחרת להתבונן אל שירי העבר ולהגישם במתכונת עכשווית לאוזני השומע הישראלי של המאה ה-21.

שְׁחָקִי, שְׁחָקִי עַל הַחֲלוּמוֹת,
זוֹ אֲנִי הַחוּלָם שָׁח.
שְׁחָקִי כִּי בְּאֶדָם אֲאָמִין,
כִּי עוֹדֵנִי מֵאֲמִין בָּד.

כִּי עוֹד נִפְשִׁי דָּרוֹר שׁוֹאֶפֶת
לֹא מִכְרַתִּיהָ לְעֶגְל-פֹּז,
כִּי עוֹד אֲאָמִין גַּם בְּאֶדָם,
גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עֹז.

רוּחוֹ יִשְׁלִיךְ כְּבָלֵי-הַבֵּל,
יְרוּמְמוֹנוּ בְּמִתִּי-עַל;
לֹא בְּרָעַב יָמוּת עֶבֶד,
דָּרוֹר – לִנְפֹּשׁ, פֶּת – לְדָל.

שְׁחָקִי כִּי גַם בְּרָעוֹת אֲאָמִין,
אֲאָמִין, כִּי עוֹד אֶמְצָא לָב,
לָב תִּקְוָתִי גַם תִּקְוָתִי,
יָחוּשׁ אֲשֶׁר, יָבִין כָּאֵב.

אֲאָמִינָה גַם בְּעִתִּיד,
אֵף אִם יִרְחַק זֶה הַיּוֹם,
אֵד בּוֹא יָבוֹא – יִשְׁאוּ שְׁלוֹם
אֲז וּבִרְכָה לָאֵם מְלֵאָם.

יָשׁוּב יִפְרַח אֲז גַּם עָמִי,
וּבְאֶרֶץ יָקוֹם דּוֹר,
בְּרָזֶל-כְּבִלְיוֹ יוֹסֵר מָנוּ,
עֵין-בְּעֵין יִרְאֶה אוֹר.

יִחְיֶה, יֶאֱהָב, יִפְעַל, יַעֲשׂ,
דּוֹר בְּאֶרֶץ אֲמָנָם חֵי

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

לא בַּעֲתִיד – בְּשָׁמַיִם,
חַיִּי-רוּחַ לוֹ אֵין דִּי.

אָז שִׁיר חֲדָשׁ יִשִּׁיר מְשׁוֹרֵר,
לִיפִי וְנִשְׁגָּב לְבוֹ עַר ;
לוֹ, לְצַעִיר, מַעַל קִבְרֵי
פְּרָחִים וְלִקְטוֹ לָזֶר.

אודיסה 1892

ביצוע של רונה קינן :

https://www.youtube.com/watch?v=FCjVyh_Ap4w

סיכום קבוצתי

כעת נקיים את יחידת הסיכום הקבוצתית. ביחידה זו אין אנו מוסיפים תוכן חדש אלא רק מסכמים את שהיה.

ישנם שני צירים לסיכום –

ציר התוכן והחוויית וציר הקבוצה. ניתן לפצל יחידה זו לשני חלקים ולקיים אותם בנפרד.

נשב במעגל לדמיון מודרך, בו נזכיר היכן היינו ומה עשינו במסע, נתבל את ההסבר בתיאור אירועים קבוצתיים. בכדי לסכם את ציר התוכן נבקש מכל משתתף לומר דבר אחד, אירוע, חוויה, מפגש או שיחה שהוא רוצה לזכור מהמסע ולקחת איתו הלאה. חשוב לשמור על סבב כנה ופתוח ולאפשר בו כל אמירה ודעה. בכדי לסכם את ציר הקבוצה נבקש מחברי הקבוצה לומר איש לרעהו דבר מה שהם לומדים מהם או לוקחים מהם להמשך דרכם האישית והכיתתית. ניתן לעשות זאת בכמה דרכים :

- נשב במעגל וכל אחד מהמשתתפים יאמר למשתתף שיושב לימינו מה הוא למד ממנו ואיזו תכונה הוא מעריך בו.
- נעביר את יומני המסע בין המשתתפים וכל אחד ירשום לכל משתתף דבר מה שלמד ממנו או תכונה שמעריך בו וכד.
- כל משתתף בתורו יעמוד מאחורי משתתף אחר ויאמר דבר מה משמעותי שהוא זוכר שאותו משתתף אמר.

בסוף הדברים גם המנחה יספר למשתתפים על החוויה שעברה עליו. על נקודות הקושי והאתגר ונקודות השיא מבחינתו ועל מה שהוא לוקח מהמסע להמשך החיים. מסע איכותי הוא מסע שגם המנחה מרשה לעצמו לחשוב ולהתחבט בדברים ולעבור בעצמו תהליך למידה, קטן או גדול. נסכם

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

בכך שהמסע היה משמעותי לכולנו. עכשיו נשאלת השאלה – איך אנחנו יכולים להביא לידי ביטוי בחיינו תובנות שאספנו במסע.

לסיום, ניתן לקרוא –

זכרון מתקדם לעתיד / יהודה עמיחי

אָנִי עוֹמֵד עֲכָשׁוּ בְנוֹף
שְׁאוֹתָו רְאִינוּ יַחְדָּו מִן הַגְּבֻעָה :
הַעֲצִים שֶׁנָּעוּ בְרוּחַ,
כְּנוּעַ אֲנָשִׁים בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
וְאִשֹּׁר מְרַחֵקס הַקְּרוֹב כָּל-כָּף
הָיָה לֹלֵא נֶשֶׁא,
וְאֶמְרָנִי,
”חֲבֵל שְׁאִין לָנוּ זָמָן.
כְּשֶׁנִּהְיָה בַּפֶּעַם הַבָּאָה, גִּלְדָּ לְשֵׁם.”

אָנִי שָׁם.
וְיֵשׁ לִי זָמָן,
אָנִי הַפֶּעַם הַבָּאָה.

יהודה עמיחי

טקס סיום: בסימן 'שימור מול התחדשות'

על הטקס לתת ביטוי לתהליך הקבוצתי, לדרך שהקבוצה עשתה בשטח, לשיח האישי והבין אישי, מה אני לוקח מכאן הלאה, מה אני בוחר לשמר ומה אני בוחר לחדש.

בפתיחת טקס הסיום חשוב שהרכז או נציג המנחים יתאר את המסע שעברנו וייתן פידבק חיובי על ההשתתפות בו. חשוב לתבל את הטקסט בדוגמאות ספציפיות בכדי שהמשתתפים יחושו גאווה והתרגשות מהמעמד. חשוב לתבל את הטקס בשירים. כדאי להשתמש בשירים שליוו אותנו לאורך המסע – "כל אחד חי בעולם אחר" – "יש שמים מעליי" – שחקי שחקי ועוד.

בהמשך, נציג מכל קבוצה יעלה ויאמר משהו בשם הקבוצה על התהליך שעברו, בין אם זה שיר, סיפור, קטע קריאה או אפילו משהו שהקבוצה רוצה להציג יחד על הבמה.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

נסיים בקריאת הטקסט של אמנון שמוש על שורשים וכנפיים. נאחל למשתתפים שתמיד יהיו בעל שורשים איתנים מחד וכנפיים המאפשרות חופש ויצירה חדשה מאידך:

אני רוצה להיות גם עם שורשים, גם עם כנפיים, כתבתי. למה חייב אדם לוותר על השורשים, אם ליבו חפץ בכנפיים? (כתבתי שלושה סימני שאלה, אחר כך מחקתי שניים). השורשים מפסידים כל כך הרבה, כשהם תקועים באדמה ואינם יכולים לרחף ולראות את נופו האדיר של העץ שהם חלק ממנו ואת היער הגדול שהעץ כולו הוא חלק ממנו. והציפורים שעל העץ, שזכו ויש להן כנפיים, חסרות הן את האחיזה בקרקע. קניהן תלויים בחסדיה של רוח סערה ובחוסנו של העץ, שבסתר ענפיו הן חסות. על כן, סיימתי, כשאהיה גדול אני רוצה להיות אדם עם שורשים וכנפיים. (אמנון שמוש)

1. יומן מסע / מילים, לחן ועיבוד: אביב גפן

אינספור שבילים וציאה

רושם בתוך יומן מסע

להתערבב ולא להיבלע

רושם בתוך יומן מסע

והיה ומישהו בא

אל תסתובב

כי זה תמיד יכול להיות

זה שידליק לך את הלב

יפרוק את הכאב בשלווה

מגע הרוך גובר על המכה

רושם בתוך יומן מסע

כולנו עשויים אבק של אהבה

רושם בתוך יומן מסע

מביטים למעלה ונושאים תפילות

כשבינתיים שוכחים

שהמשמעות לחיות

היא לשאול את השאלות ולענות

והיה ומישהו בא...

<https://tinyurl.com/2t45sues>

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

2. שירי סוף הדרך/לאה גולדברג

לחן: שם טוב לוי

הדרך יפה עד מאוד - אמר הנער
הדרך קשה עד מאוד - אמר העלם
הדרך ארכה עד מאוד - אמר הגבר
ישב הזקן לנוח בצד הדרך.

צובעה השקיעה שיבתו בפז ואודם
הדשא מבהיק לרגליו בטל הערב
ציפור אחרונה של יום מעליו מזמרת
התזכור מה יפתה, מה קשתה
מה ארכה הדרך.

אמרת יום רודף יום ולילה - לילה
הנה ימים באים בליבך אמרת
ותראה ערבים ובקרים פוקדים חלונך,
ותאמר: הלא אין חדש תחת השמש.

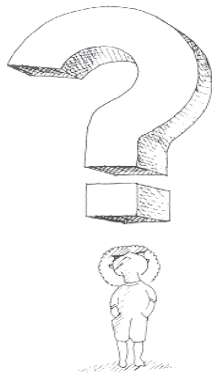
והנה אתה בא בימים, זקנת ושבת,
ימיך ספורים ויקר מנינם שבעתיים,
ותדע כל יום אחרון תחת השמש
ותדע חדש כל יום תחת השמש.

גדר כבשה ואיש עם בעיה - המשך הסיפור –

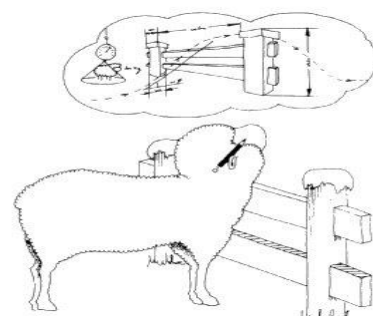
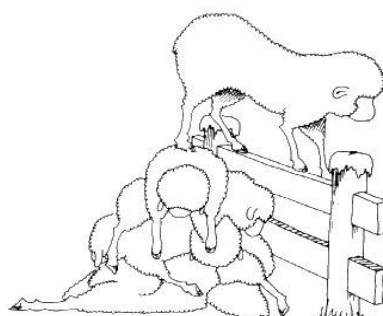
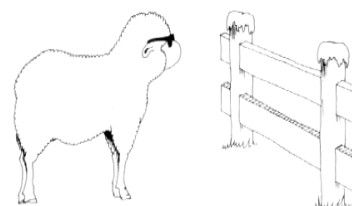
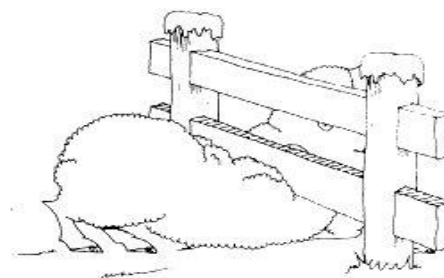
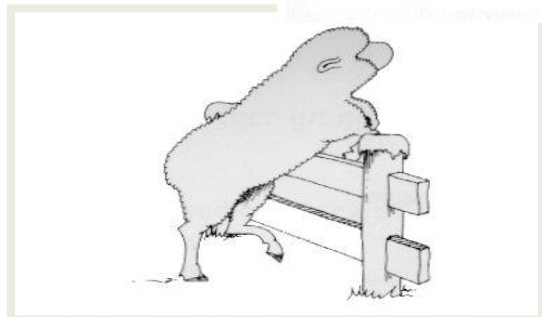
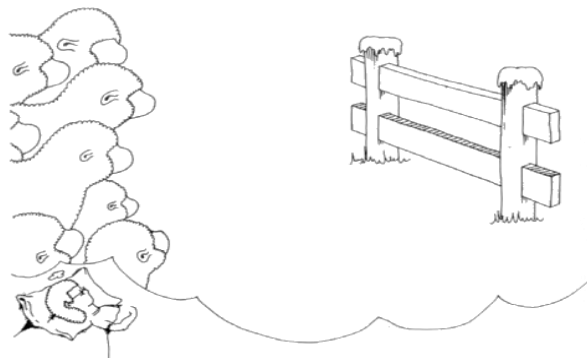
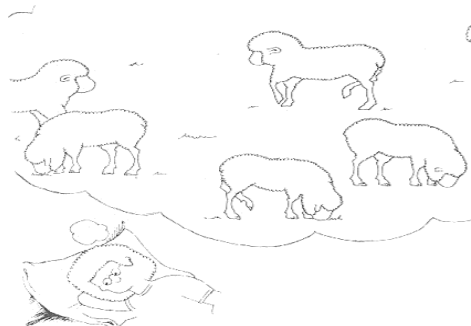
הראשונה קפצה מעל הגדר,
כמו שרואים בכל הספרים,
כמו שכל כבשה צריכה לעשות כשהיא נפגשת בגדר.
השניה דווקא נדחקה מתחת.
אחרת - כנראה מתוך יאוש,
או בגלל שחשבה שהיא מספיק חזקה, נכנסה עם הראש בגדר.
ואחת העדיפה לא להבחין כלל
שקיימת בעיה של גדר.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

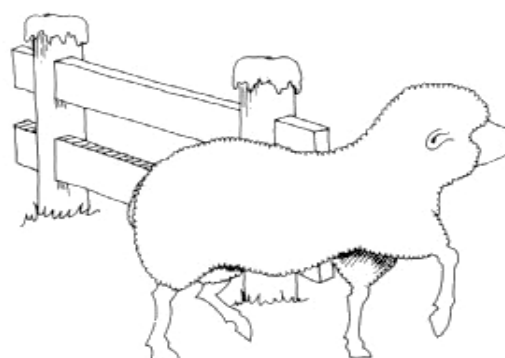
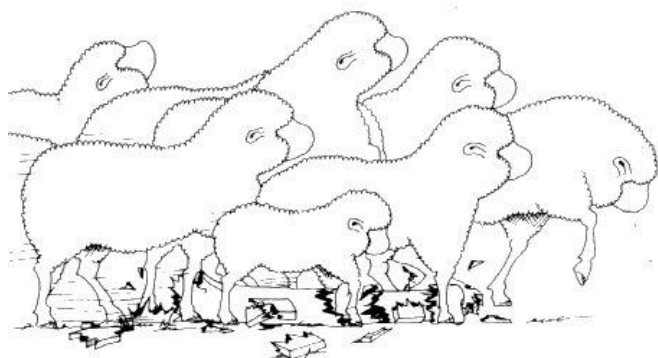
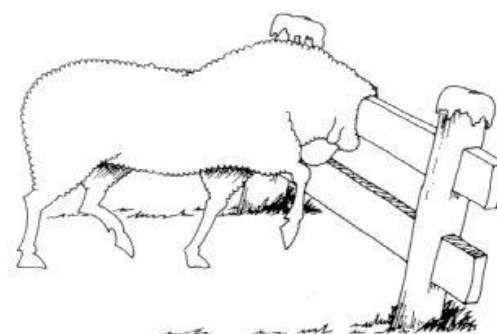
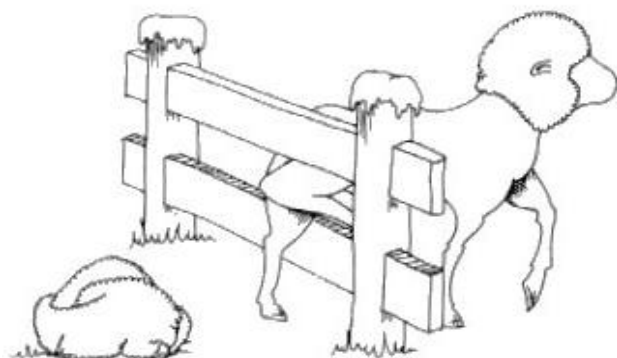
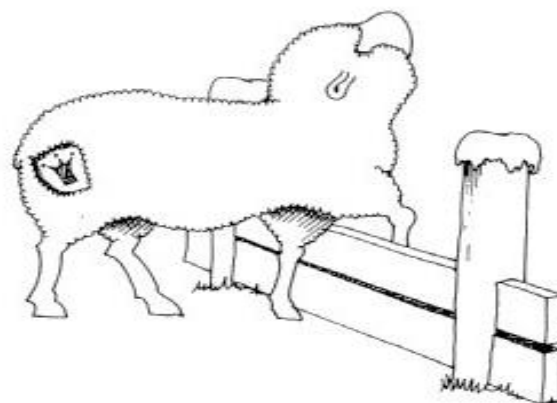
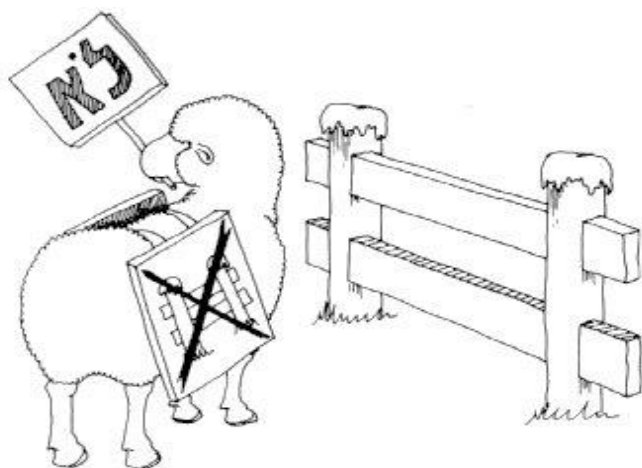
היו שם שתיים, קטנות,
שטיפסו אחת על השניה
ועזרו זו לזו לעבור.
ואחת שאספה את כל אלו שלא הצליחו לעבור
וטיפסה עליהן.
היתה אחת שניסתה לחשב איך...
ואחת שהתייאשה ולא הבינה בכלל - למה!!
אחרת ניסתה לשכנע את השאר
שהגדר לא נחוצה כלל.
אחר כך הגיעה כבשה כמו כל הקודמות,
רק עם סמל קטן על הישבן.
ומשום מה הגדר,
כשראתה אותו - הנמיכה את עצמה בהכנעה.
היתה כבשה שויתרה על הצמר שלה
וכך יכלה לעבור בקלות את הגדר(היא קיוותה שלא קר בצד השני...)
הכבשה שאחריה -
במקום לעבור את הגדר -
ניסתה לדחוף אותה רחוק ככל שאפשר.
עכשיו כבר נמאס לכבשים לחכות,
וכלן עברו ביחד ורמסו את הגדר בלי קושי.
כולן...
חוץ מאחת שעצרה,
לקחה צעד אחד אחורה
וגילתה...שלפעמים יש דרך ממש פשוטה.
כל הכבשים הללו מאוד עניינו את האיש הקטן
והוא המשיך לחשוב עליהן כל הלילה:
איזו כבשה הכי חכמה
ואיזו הכי יעילה
ומה טוב בכל אחת
ומה רע...
ומה הוא...ולמה...ונרדם.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

לאחר מלחמת העולם הראשונה חידש הברון רוטשילד את פעילותו ההתיישבותית (תחת השם יק"א) שהושבתה קמעה כתוצאה ממעבר הפקידות לצרפת בזמן המלחמה. "אני רוצה לרכז עבודתי בעיקר בשומרון, ליבש את ביצות כאברה. ע"י כך תרפא הסביבה ותתאחדנה כל המושבות מחדרה עד זכרון יעקב. ופה אני רוצה ליצור ישוב חקלאי משוכלל אשר יהיה מופת לרבים. לפי שעה מניחה הממשלה מעצורים, אך אקווה להתגבר עליהם."

דברים אלו אמר הברון רוטשילד למשלחת איכרי ארץ ישראל שבאו לבקרו במצרים. פקידות הברון שאפה להגדיל את שטחה של זכרון יעקב. ב-1890 נרכשו אדמות אום אל תות, אום-גימל (בת שלמה) ושפיה, אך המאמצים להתפשטות דרומה לא הוכתרו בהצלחה עד השנים 1900-1912 שבהם נרכשו אדמות הדרום – זרקניה (זערוניה), אום-אל-עאלק, בורג', ברייקי וכ"ו שהיו שייכות ליורשי אסד פשה, מושל חיפה בזמנו, קאמל פשה, שר תורכי ואחיו של אסד, ויורשי סלים כורי.

במקביל נרכשו לכיוון מזרח אדמות הכפר מראח וסידניאני כך שכל עמק נחל זרקא (תנינים) עבר לידים יהודיות.

בצפון עדיין הייתה ביצת כברה.

עוד בשנת 1903 נרכשו 5430 דונמים של אדמת הבורג'. אדמה זאת חולקה למשפחות איכרים מזכרון יעקב שחסרו אדמת פאלחה.

האיכרים היו יוצאים לעבודה בבורג' בתחילת השבוע וחוזרים לביתם בסופו. בדרכם נאלצו האיכרים להתמודד עם האפנדי של שוני על המעבר בגשר זרקא.

כמו כן מינתה יק"א צעירים מזכרון יעקב לשמור ולהשתלט על אדמות אום אל עלק, שוני וזרקניה שנרכשו באחרונה. השומרים היו מנשה ברונשטין (מפעילי ניל), יעקב בן-צבי ומשה קרופיק.

בביקורו בארץ במרץ 1914 ביקר הברון עם ד"ר הלל יפה ורפאל כהן, איש הפקידות הותיק מזכרון יעקב באזור. בעוברו את גשר שוני אמר למלוויו כי היה רוצה שכאן יקום ישוב מעורב ממתיישבים בכספו ומבעלי הון פרטי.

במקביל לעליית השומרים דנו ביק"א על תכנית להעברת האדמות מידי האריסים הערביים ועיבודם בידיים יהודיות.

ארגון בני האיכרים מזכרון בשם "הגדעונים", בהנהגתו של אלכסנדר אהרונסון, ראו לעצמם את הזכות והחובה לישב אדמות אלו, בלי לפגוע ביחסים עם השכנים אך תוך שמירה על הכבוד היהודי. מספר רפאל כהן, איש הפקידות, ובוגר מקווה ישראל, כי הצעירים שוכנו בשוני שבו הותקנו שני חדרי שינה, חדר אוכל ומטבח וכמו כן קיבלו 18 פרדות, 2 סוסים, מחרשות ועגלות.

רפאל כהן דרש להעמיד לקבוצה בשוני מפקח אך הסכים שהוא ימונה בהסכמת חברי הקבוצה. וכך נתמנה איכר ותיק בזכרון בשם ליפמן צוקרמן למפקח.

הצעירים החליטו לקרוא למקום בשם העברי "גבעת בנימין".

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עם התחלת העבודה נוספו לגדעונים מספר עולים מרוסיה שעבדו בסלילת הכביש בין שוני לזכרון. בתמוז תרע"ד 1914 נכתב בעיתונם של פועלי-ציון "האחדות":

"זה כחצי שנה שהכפר עבר לידיים יהודים. עכשיו עובדים בו 25 פועלים- מהם עשרה מבני זכרון יעקב אשר ברובם שייכים לאגודת הגדעונים הידועה. שאר הפועלים סובלים מאוד מהגדעונים. המטיפים הגדעונים אלכסנדר אהרונסון ואבשלום פיינברג באים הנה כפעם בפעם ומחזקים את מבצרי הרעיון הגדעוני כנגד נטיות הזרים ונפלו גם תגרות בין גדעונים ופועלים לרגל מריבות דברים".

בעקבות המריבות ופרוץ מלחמת העולם הראשונה הקבוצה התפרקה ובמקומה הגיעה הקבוצה השנייה שלא מבני האיכרים אלא רובם ככולם (פרט לאשר שצמן וא. איצקוביץ מהקבוצה הראשונה) מהפועלים הוותיקים שעבדו בעבודות יק"א בסביבה חברי "הפועל הצעיר". גם קבוצה זאת התפרקה לבסוף, הן בעקבות לחץ השלטון על חבריה שהיו רובם נתינים זרים והן בעקבות המלחמה. האדמה הוחכרה לעיבוד זמני לאיכרי זכרון יעקב.

לאחר תום המלחמה הרגישו איכרי זכרון יעקב כי להם מגיעה הזכות להתיישב בשוני ולקבל את אדמותיה אך להכזבתם הרבה פקידי יק"א חשבו אחרת.

בספטמבר 1919 כתב רוזנהאק לרפאל כהן כי אין להחכיר את אדמות שוני אלא לעבדם על חשבון הברון. וכמו כן יש לבחור "קבוצת צעירים ממושמצים המוכשרים לשמש גרעין שבביל ההתיישבות החדשה". כמו כן נכתב כי יבחרו 30 איש שיעבדו את אדמות שוני וזרקניה עד שיסתיים שיפוץ המבנה בשוני. ואין התחייבות שבסיום העבודות ישוכנו הפועלים בשוני או בזרקניה. הדרישה הייתה ל- 4 איש ממקווה ישראל, 4 בנים או אחים של איכרים מיהודה, 4 בני איכרים מזכרון יעקב וחדרה, 4 בני איכרים מטבריה, 4 מהגליל העליון, ו- 6 משחררי הגדוד העברי.

את תיקון המבנים הפקידו בידי המהנדס א. קאנטור.

השמועה עשתה לה כנפיים ורבים היו האנשים שרצו להיכלל בקבוצה שתתיישב באזור.

העבודות באזור התחילו במשנה מרץ.

הברון רוטשילד ביקש את חידוש מפעל ההתיישבות לא רק בטיב החומר האנושי אלא גם בענפי החקלאות. האזור הפך להיות כתחנת ניסיונות כדי למצוא את הענף המתאים לגידול וקיום בארץ.

בשנת 1920 התמונה הכללית הייתה: בתל-צור (אום אל עלק) עובדת קבוצת "משמר הוולגה", לזרקניה הגיעו הקבוצה הקאליפורנית עם פרות ותרנגולות והקבוצה ההולנדית שעסקו בגידול ירקות, בגבעת בנימין הגרעין המרכזי אשר עתיד להתיישב במקום.

הקבוצה הקליפורנית התאחדה לקבוצה בקליפורניה, אליה הגיעו לפני המלחמה ללמוד חקלאות. הם עיבדו תוכנית התיישבות משוכללת והציעו אותה ליק"א שנענתה.

הקליפורנים הגיעו לארץ עם תקציב גדול יחסית מהברון. בני הארץ משוני הסתכלו אליהם כמיוחסים והם עצמם הביטו מגבוה על ילידי המושבות.

הקבוצה הקליפורנית הייתה בנויה מכוחות מקצועיים טובים ומגוונים. ביניהם היו מומחים לגידולי השקאה, גידול בהמות ומטעים. וכמו כן רכשו בחו"ל כלים חקלאיים, פרות הולנדיות, פרים עופות, ברווזים ועיזים.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

שונה בתכלית הייתה הקבוצה ההולנדית שהתגבשה בהולנד שם למדו חקלאות. הם קיבלו שטח אדמה בזרקניה, ועבדו לפי שיטתו של האגרונום סוסקין. לא מיכון מורכב כמו הקליפורניים אלא עבודת ידיים אינטנסיבית בגידול ירקות.

שיטתו של סוסקין הייתה שניתן להתקיים משטח קטן, כ-10 דונם, בעיבוד אינטנסיבי לא יותר רע ואולי טוב יותר מאשר על שטחים של 300 דונם למשק.

גוף נוסף שהיה במקום הוא קבוצת כברה שמנתה 11 בוגרי מקווה ישראל שעלו ב-1921 לאזור וישבו לרגלי הכרמל בקצה כברה.

בתחילה הם הצליחו לעבד כ-20 דונם אך הקשיים שהערימו עליהם שכניהם הערבים ובעיקר המלאריה הכריעו אותם והשלושה ששרדו במקום עברו לעבוד בגן הפרחים בזרקניה.

הצעירים באזור עדיין לא ידעו מה מטרת יק"א. האם להכשרה בלבד או להתיישבות קבע. הפקידות שיננה לצעירים כי גורל התיישבותם אינו קשור דווקא לגבעת בנימין, וכי כוונת הברון ליצור ישוב מעורב של בני איכרים, פועלים, חניכי בית הספר החקלאי מקווה ישראל ובעלי הון. כמו כן קבע הנרי פראנק כי יחידת המשק תצטמצם מ-300 דונם ל-100 דונם. צמצום זה הפחיד את בני המושבות הותיקות.

כל אחד מצעירים אלו עבר מבחן יום יומי ע"י רפאל כהן ועוזריו. לא רק בנוגע לעבודתו אלא הם בדקו בציציותיו של כל מועמד.

מספרים כיצד רפאל כהן היה פוסל מועמדים להתיישבות. סוס מעד ומת האחראי נפסל. שמואלביץ בן יבנאל מספר כי "אשר חטמו לא ישר בעיניו משום-מה" נפסל.

אחרי 3 שנים בקבוצה, אוקטובר 1922, הוצאו החברים הראשונים מקבוצת שוני להתיישבות. וכמו כן הסכימו הקליפורניים, לאחר כישלון המשק שלהם, להתיישב התיישבות אישית-פרטית יחד עם שאר המועמדים וקיבלו 4 מועמדים.

הקבוצה ההולנדית קיבלה 2 מועמדים. והצטרפו גם 4 מועמדים שנקראו "בורג'אים". שהם מצעירי זכרון שעבדו את אדמות הוריהם בבורג.

ובכן ההרכב הסופי של קבוצת המועמדים הייתה: בני איכרים, פועלים ומשורררים, קאליפורנאים והולנדים, ובעלי הון המתישבים בכספם בשלמות או בחלק. סה"כ 30 אנשים שהתיישבו בשלושים הבתים שבנייתם הושלמה (לפי הגרלה).

בן צבי, זיתוני, בן עזרא, האלפרין (איש נילי בעבר), פרידמן, קלנר, כמוני, טיכו וילדר, שצמן, צימרובסקי, אליוביץ, ליכטר לוי, נחום, פייקוביץ, הרצנשטין, פיינברג ולדאי. הקליפונים – הכהן, כהנוביץ, ליפין, ישורון ואורגייבסקי. בעלי ההון – כהן, זילבר ופולאק. בורג'אים – גולדשטיין, אפלבוים, אריזון ושפירא.

שמו של הישוב נקרא "תל בנימין" ובפברואר 1923 נקבע שמו של הישוב "בנימינה". מקורות:

בנימינה – פנינת השומרון בהוצאת המועצה המקומית בנימינה
ספר העלייה השלישית בעריכת יהודה ארז